

STADSBYGGNADSKONTORET

PLANAVDELNINGEN

Anna Rex

Tfn 08-508 275 96

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

DNR 2011-06771-53

SID 1 (36)

2012-10-03

Samrådsredogörelse Program för Marieberg (Trängkåren 7 m.fl.) i stadsdelen Marieberg på Kungsholmen, Dp 2011-06771

Innehåll

Sammanfattning	1
Bakgrund	2
Programmets syfte och huvuddrag	2
Hur programsamrådet bedrivits	4
Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden ...	4
Synpunkter om förslaget och utvecklingen av Marieberg i allmänhet	4
Synpunkter på samrådsprocessen	5
Synpunkter på arkitektur och gestaltning	6
Synpunkter angående kulturmiljö	7
Synpunkter om olägenheter för grannar	8
Synpunkter gällande parker och grönområden	9
Gator och trafik	10
Teknisk försörjning	11
Hälsa och säkerhet	12
Miljö- och klimataspekter	13
Övriga frågor	13
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	13
Inkomna synpunkter	16
Statliga och regionala myndigheter och förbund	17
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	20
Övriga remissinstanser	27
Sakägare enligt fastighetsförteckning	28
Boende och privatpersoner	32
Övriga	35

Sammanfattning

Marieberg ska utvecklas till en blandad stadsdel med aktiverade stadsrum och en stärkt lokal kärna. Programmet syftar till att utgöra underlag vid en förtätning av Marieberg där bra stadsrum på människans villkor ska utgöra en bas för områdets framtida utveckling med nya bostäder, kontor, handel, service, torg och aktiverade parkmiljöer. Möjligheterna att röra sig till och inom området ska förbättras och kopplingarna till omgivande rekreationsområden ska utvecklas.

Programmet var på samråd under perioden 2012-05-11 - 2012-06-21. Under samrådet har yttranden kommit in från 21 remissinstanser och ca 300 sakägare, boende eller privatpersoner varav 189 svarat via förtryckta "tyck till"-lappar som delades ut vid samrådsmötet. Flera protestlistor med olika synpunkter har också lämnats in.

Flera remissinstanser ser positivt på programförslaget och dess ambitioner. Majoriteten av remissinstanserna ser det som möjligt att förtäta stadsdelen med inslag av höga hus. Flera remissinstanser efterfrågar ytterligare utredningar under det fortsatta planarbetet, främst med avseende på kulturmiljö, miljö, natur- och rekreationsvärden, samt trafik. Flera remissinstanser är emot en möjlig utveckling av Klastorpsskolan som skulle innebära att befintlig byggnad rivs.

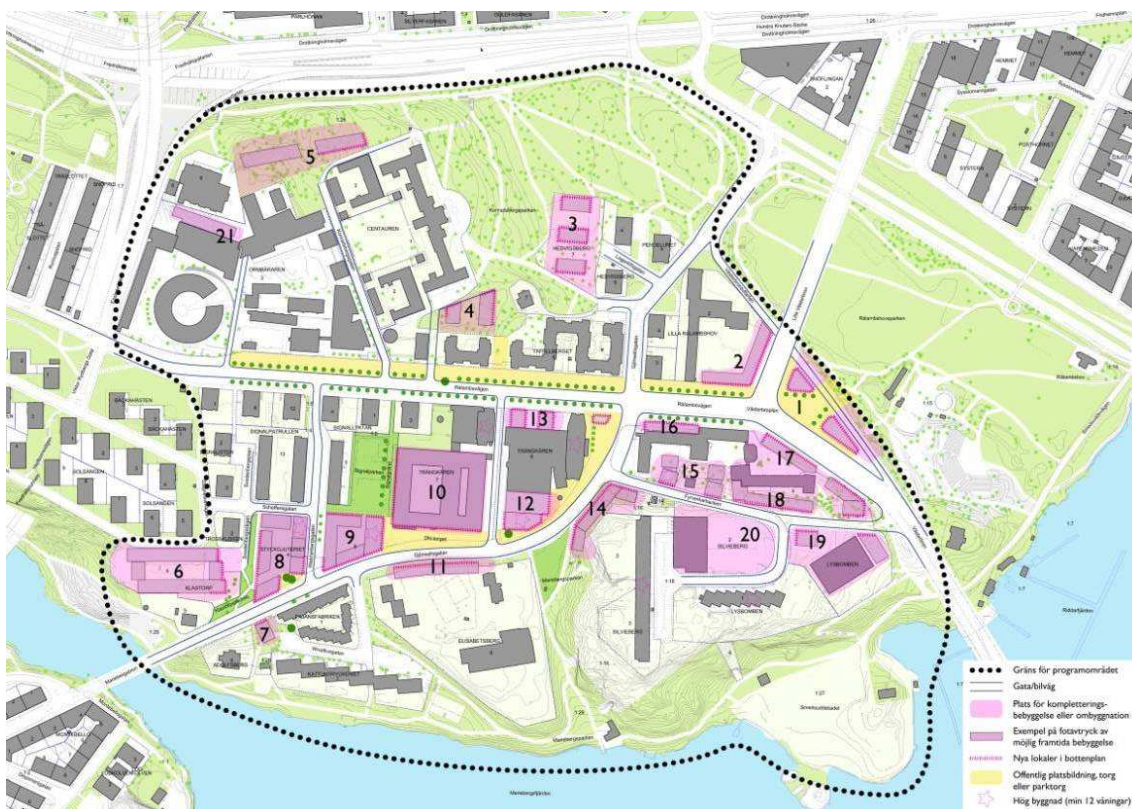
Flera sakägare och en majoritet boende och privatpersoner är kritiska till programförslaget. De har i högre grad en negativ syn på sakfrågorna och framför även kritik mot förlorad utsikt, samrådsmötet och faktorer som vind, ljus och buller. I yttranden som rör programmets vision för utvecklingen, är fördelningen mellan positiva och negativa ganska jämn. Många är positiva till förslagets ambitioner och det faktum att någonting händer i stadsdelen.

Flera inkomna namnlistor, med totalt över 600 namn är med olika argument emot förtätning i Marieberg. Flera personer menar att området inte passar med en stadsmässig karaktär, att fördelarna med stadsdelen kommer att gå förlorade och att miljön kommer att försämrats för de boende. Kritiken handlar främst om förslagen till ianspråktagande av tidigare oexploaterad mark. Trafiken anges som ett problem i stadsdelen idag och som man oroar sig för vid en förtätning. Övriga anser bland annat att ekvationen bostäder, utemiljö och parkeringsplatser inte går ihop.

Med anledning av de åsikter som framförts under programsamrådet kommer flera frågor att studeras vidare i de fortsatta planarbetena. Några frågor är av övergripande karaktär och kommer att studeras för området som helhet, andra aspekter studeras, som normalt, inom ramen för de aktuella detaljplane-processerna:

- Konsekvensanalyser avseende kulturmiljö.
- Biltrafik, kollektivtrafik, parkering (bil och cykel), gång- och cykelstråk
- Riskfrågor kopplat till Essingeleden.
- Miljö- och klimataspekter: miljökvalitetsnormer (luft och vatten), dagvatten, strandskydd, konsekvensbeskrivning för ekologiska spridningsvägar och biologisk mångfald, buller, vind och ljus.
- Konsekvenser för bebyggelseutvecklingen vid möjlig uppgradering av bankoden för Bromma Stockholm Airport
- Skol- och förskolebehov
- Behov av vård-, omsorgs- och specialboende
- Byggnadsvolymers placering, utbredning, höjder och gestaltning.
- Tillgänglighet och teknisk försörjning.

Kontorets sammanfattade bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidarestuderas i det fortsatta arbetet, och att ovanstående revideringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen. Nästa steg i planprocessen är att ta fram samrådshandlingar för de olika detaljplanerna.

Strukturplan och platser möjliga att studera vidare för förtätning enligt programförslaget. Staden har egen rådighet över plats 1-7 samt 14. Förutsättningarna för platserna beskrivs i programhandlingen bland annat genom swot-analyserna.

Bakgrund

Programmets syfte och huvuddrag

Programmet syftar till att utgöra underlag vid en förtätning av Marieberg och att skapa bra stadsrum på människans villkor - som en bas för områdets framtida utveckling med nya bostäder, kontor, handel, service, torg och aktiverade parkmiljöer. Programmet slår fast utgångspunkter och mål för den fortsatta planeringen i Marieberg och hanterar områdesövergripande frågor, så som bevarandevärda kvaliteter, möjliga byggbara lägen, strategi för höga hus, ökade stadsmässiga kvaliteter, aktiverade stads- och parkrum och möjligheter till nya kopplingar både inom området och till omgivningen.

Hur programsamrådet bedrivits

Programsamråd pågick under perioden 2012-05-11 - 2012-06-21. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, på Kungsholmens stadsdelsförvaltning och på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annonser om programsamråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i Kungsholmen tisdagen den 22 maj 2012 och i lokaltidningen Vårt Kungsholmen lördagen den 26 maj 2012. Samrådsmöte hölls som ett öppet hus mellan kl 12-16 med en presentation av förslaget kl 13, söndagen den 27 maj 2012 i ett tält på parkeringen vid hörnet Gjörwellsgatan/Rålambsvägen. Samrådsmötet besöktes av ca 400 personer.

Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under programsamrådet. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

Synpunkter om förslaget och utvecklingen av Marieberg i allmänhet

Flera remissinstanser ser positivt på programförslaget och dess ambitioner. *Länsstyrelsen* menar att programmet är lättillgängligt och belyser olika planeringsförutsättningar, mål och visioner för den framtida utvecklingen. *Trafikverket* och *SL* ställer sig positiva till programförslagets intentioner om förtätning i områden med god kollektivtrafik. *Kungsholmens stadsdelsförvaltning* menar att programmet uppfyller översiktsplanens mål om bland annat fler bostäder och attraktivare offentliga rum. *Skönhetsrådet* tycker att stadsbyggnadskontoret gjort en god analys av stadsdelen. Även flera sakägare och hyresgäster ser positivt på förslagets vision om utveckling av stadsdelen.

Flera *bostadsrättsföreningar* och *hyresgästföreningen Kungsholmen* har invändningar mot förslag till utveckling av stadsdelen. Hyresgästföreningen menar att området inte passar med en stadsmässig karaktär, utan bör bevaras i sitt nuvarande skick. Övriga anser bland annat att ekvationen bostäder, utemiljö och parkeringsplatser inte går ihop, att boendemiljön kommer att försämrats, att kvaliteter som ljus och luft måste bevaras.

Bland *enskilda personer* som yttrat sig om programmets vision för utveckling av Marieberg, är fördelningen positiva/negativa ganska jämn. Flera personer menar däremot att området inte passar med en stadsmässig karaktär, och att fördelarna med stadsdelen kommer att gå förlorade och att miljön kommer att försämrats för de boende. Många är positiva till förslagets ambitioner och det faktum att någonting händer i stadsdelen.

Flera inkomna namnlistor, med totalt över 600 namn är med olika argument emot förtätning i Marieberg.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stockholms stad har ansvar för att medverka till att bostadsbyggandet i staden står i relation till den växande befolkningens behov och önskemål. Om bostadsutbudet i Stockholm ska hålla takten med den växande efterfrågan måste bostäder byggas i hela staden, så väl i Marieberg som i övriga delar.

En utveckling av Marieberg skulle möjliggöra många nya bostäder i ett eftertraktat innerstadsläge med bra kollektivtrafiksörjning, många arbetsplatser och fortsatt god tillgång till parkmiljöer. Det skulle också öka underlaget och förutsättningarna för fler verksamheter, handel, restauranger och en utvecklad funktionsblandning och stadsliv i Marieberg. Kontoret menar att en utveckling av Marieberg i enlighet med programförslaget stämmer överens med intentionerna i översiktsplanen för Stockholm – Promenadstaden.

Synpunkter på samrådsprocessen

Några remissinstanser, bland annat *TeliaSonera Net Fastigheter* och *Fortum Distribution*, påpekar vikten av ett fortsatt samarbete under processen. *Statens fastighetsverk*, som äger mark i planområdet, förutsätter att deras hyresgäster bereds möjlighet att lämna synpunkter.

En stor majoritet *privatpersoner, boende, en facebook-grupp och bostadsrättsföreningar* som lämnat synpunkter på programsamrådsprocessen är kritiska till hur den har gått till. De flesta riktar kritik mot samrådsmötet och att de inte tillåts delta tidigare i processen. Återkommande synpunkter är att politikerna inte var närvarande, att mötesplatsen, som var belägen på en parkering, var undermålig och att valet av dag (söndag och Mors dag) var dålig.

Några är skeptiska till att medborgarenkäten, ett av programmets underlag, besvarades till hälften av barn.

Redan i samband med framtagande av programförslaget, genomfördes en enkätundersökning för att skapa en tidig dialog med allmänheten i projektet. Enkäten hade till syfte att kartlägga hur boende och verksamma i området uppfattar sin stadsdel idag. De ca 300 svaren som kom från alla åldersgrupper och både män och kvinnor, har utgjort ett av underlagen till programsamrådsförslaget. Staden ser det som sin uppgift att även få in barnperspektivet i planeringen och arbetade därför aktivt för att få svar från personer i åldersgruppen under 18 år.

Stadsbyggnadskontoret beslutade att hålla samrådsmöte under dagtid en söndag, på en tillgänglig och synlig plats mitt i stadsdelen för att så många som möjligt skulle ha möjlighet att närvara. Mötet hölls under formen öppet hus med sakkunniga representanter från staden på plats under flera timmar. En muntlig presentation av förslaget hölls också med efterföljande frågestund. Resultatet blev ett oerhört välbesökt samrådsmöte med total ca 400 besökande och många inkomna synpunkter.

Programsamrådet är det första formella skedet i planprocessen för inflytande från allmänhet och remissinstanser. Flera tillfällen att lämna synpunkter kommer att följa med de fortsatta detaljplanprocesserna.

Vad gäller deltagande i processen jobbar stadsbyggnadskontoret vidare med ett fortsatt samarbete och samråd med alla inblandade parter i den fortsatta utvecklingen av Marieberg.

Synpunkter på arkitektur och gestaltning

Länsstyrelsen bedömer på nuvarande underlag att det bör vara möjligt att förtäta Marieberg och även att bygga ett antal högre hus utan någon påtaglig skada på riksintresset. Länsstyrelsen bedömer att höjdrestriktionerna tillgodoses i de byggnadshöjder som föreslås begränsade av inflygningen till Bromma flygplats (max + 130 m.ö.h.) som redovisas i programmet. Länsstyrelsen noterar att Swedavia AB i sitt yttrande över programförslaget, efter samråd med Transportstyrelsen, meddelat att totalhöjder överstigande +80,0 m ö h (RH70) inte kommer att tillstyrkas.

Kulturnämnden anför att det redan finns högre husbebyggelse i området, varför högre byggnadskroppar inte är olämpliga i området. Förvaltningen ser att nya höga hus kan prövas, men att det bör utredas ytterligare med konsekvensana-

lyser avseende den kulturhistoriskt värdefulla miljön och den karakteristiska stadsbilden.

Trafikverket ser positivt på arkitektur- och gestaltungsfröslagen och anser att stadsdelen skulle vinna på en sammanlänkad bebyggelsestruktur och tydligare offentliga rum, vilket även intresseföreningen *YIMBY* menar, och att programfröslaget borde göras ännu mer stadsmässigt.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning tycker att föreslagen exploatering är för hög och att större hänsyn bör tas till områdets ekologiska och rekreativa värden samt den kulturmiljö som finns i stadsdelen. *Skönhetsrådet* har synpunkter på föreslagna bebyggelseplatser 3, 4, 5, 6, 7, 10, 14 och 16.

Bland *sakägare* och *enskilda personer* är den stora merparten emot arkitektur- och gestaltungsfröslagen. De flesta vill inte se skyskrapor eller höga byggnader i Marieberg. Man menar att befintliga lägenheter kommer att skuggas och få skymd utsikt, att stadsdelens ursprungsideal om ljus och luft kommer att försvanskas och att stadsbilden kommer att förstöras. Många är kritiska till föreslagen bebyggelse på platserna 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9 och 12.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret konstaterar att majoriteten av remissinstanserna ser det som möjligt att förtäta Marieberg med inslag av höga byggnader, medan många privatpersoner är negativa till höga hus. Bebyggelse på oexploaterad mark ifrågasätts av starkt av privat personer men även en del remissinstanser.

Programmet är ett översiktligt dokument som redovisar utgångspunkter och mål för möjlig framtida markanvändning i Marieberg. Däremot delar kontoret uppfattningen att de tidigare obebyggda platserna är betydligt mer komplicerad att ta i anspråk för ny bebyggelse och kräver extra stora hänsynstaganden till både omkringliggande bebyggelse, kultur-, natur- och rekreationsvärden. Programmets så kallade SWOT-analyser beskriver de specifika förutsättningarna för platserna som anges som möjliga att utveckla med nybyggnation, om- eller tillbyggnation. Vilken utbredning, volym och gestaltning den nya bebyggelsen ska ha, avgörs i de enskilda detaljplaner som programmet avser att leda fram till. Planerna kommer att genomgå den ordinarie planprocessen med samråds- och granskningsförfarande.

Programmets redovisning av möjliga maxhöjder för bebyggelsen, baseras på gällande översiktsplan som anger +130 m.ö.h. som högsta tillåtna byggnadshöjd i området. Länsstyrelsen bedömer också att höjdrestrktionerna tillgodoses i de byggnadshöjder som föreslås i programmet. Bromma flygplats (Swedavia) har under sommaren lämnat in en ansökan om uppgradering av gällande bankod, vilket för Marieberg skulle kunna innebära nya höjdrestrktioner. Stockholms stad arbetar nu tillsammans med Trafikverket, länsstyrelsen och Swedavia (Bromma flygplats) för att definiera flygplatsens markanspråk i relation till stadens exploateringsintressen och planeringsutvecklingen i stort.

Synpunkter angående kulturmiljö

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Länsstyrelsen påpekar att programområdet ligger i utkanten av riksintresseområdet för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården och att Marieberg inte är något kärnområde inom riksintresset. Delar av bebyggelsen

omfattas av det som i värdebeskrivningen till riksintresset nämns som det moderna välfärdssamhällets bebyggelse och årsringar. Länsstyrelsen påpekar vidare att även om förslaget att förtäta Marieberg i sig knappast skulle utgöra påtaglig skada på riksintresse, är det av stor vikt att föreslagna åtgärder utformas med stor hänsyn till de kulturhistoriska värdena. En konsekvensanalys där konsekvenserna för kulturmiljön i allmänhet och riksintresset i synnerhet studeras är angelägen.

Kulturnämnden skriver att den stora potentialen för förtätning finns i närför-orterna och utkanterna till stenstaden. Det är viktigt att exploatering även utanför stenstaden sker med respekt för de kulturhistoriska värden och de arkitektoniska kvaliteter som finns där. För att de kulturhistoriska värdena ska överväga värdet av fler bostäder och lokaler måste dessa skäl dock vara mycket stora.

Stadsmuseet anser att en konsekvensanalys för kulturmiljön är angelägen för förslaget. De menar att kompletterande bebyggelse i området måste utformas med stor hänsyn till de kulturhistoriska värden som finns i existerande byggnader och grönytor.

Skönhetsrådet och *SISAB* tycker att Klastorpsskolan på plats 6 bör bevaras då den har fina kvaliteter. Skönhetsrådet anser också att nya byggnader på platserna 8, 10 och 19 måste ta hänsyn till omgivningens karaktär. Ett antal sakägare och övriga avråder från bebyggelse på eller i närheten av kulturhistoriskt värdefulla byggnader som Sweco-huset, Riksarkivet och Socialstyrelsen.

Flera *sakägare, boende och privatpersoner* är starkt kritiska till en rivning av Klastorpsskolan. En insänd protestlista med överskriften "Bevara Klastorpsskolan!" har inlämnats med 228 namnunderskrifter. Några anser också att den privata badanläggningen Oasen borde få finnas kvar, samt att ny bebyggelse förstör de kulturhistoriskt värdefulla byggnader som finns i området.

Landskapsbild och stadsbild

Länsstyrelsen påpekar att även grönområdena är viktiga i ett kulturhistoriskt perspektiv.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning menar att föreslagen exploatering på platserna 2 och 17 har en negativ inverkan på stadsbilden.

Bland *enskilda personer* är den stora merparten emot skyskrapor och höga byggnader i Marieberg. De anser bland annat att stadsdelens ursprungsideal om ljus och luft kommer att förvanskas och att stadsbilden kommer att förstöras.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret har under programarbetet haft en nära dialog med både utbildningsförvaltningen, *SISAB* och *Kungsholmens stadsdelsförvaltning* om utvecklingen av Marieberg med avseende på skol- och förskolefrågor. Staden har inte för avsikt att riva Klastorpsskolan så länge intresse finns hos verksamheten att vara kvar i lokalerna. Byggnaden är av stadsmuseet klassificerad i den lägsta av tre nivåer av kulturhistoriskt värde. Dialogen mellan stadens förvaltningar och *SISAB* fortsätter under den fortsatta utvecklingen av stadsdelen för att tillgodose behoven av skolor och förskolor.

Stadsbyggnadskontoret instämmer i synpunkten att bebyggelseutveckling vid plats 8, 10 och 19 kräver extra stor hänsyn till omgivningens karaktär. Programmets swot-analyser pekar även ut ett antal andra platser som kräver extra stor arkitektonisk omsorg med hänsyn till natur, rekreation och/eller kulturvärden.

I programförslaget redovisas konsekvenserna av bebyggelse med inslag av höga hus, dels genom fotomontage med samtliga föreslagna byggnadsvolymer (inte enbart de höga husen, som länsstyrelsen antagit) inlagda, och dels genom ett textmässigt resonemang kring konsekvenserna i relation till riksintresset Stockholms innerstad. Konsekvenserna för stadsdelen och närområdet vid bebyggelse med höga hus kommer att belysas i de enskilda projekten när konkreta förslag finns som utgångspunkt för exempelvis vind och ljusstudier.

Synpunkter om olägenheter för grannar

Trafikverket informerar om att planerad bebyggelse är belägen mitt under inflygningszonen till Bromma flygplats, vilket kan medföra bullerstörningar. Bullersituationen bör därför utredas ytterligare. Fastighetsägarna Svenska Bostäder förutsätter att tillgängligheten till deras fastigheter såväl under som efter byggtiden säkerställs och att störningarna minimeras. Även TeliaSonera Net Fastigheter förutsätter att ny bebyggelse planeras med hänsyn till störningar som kan förekomma i samband med driften av deras anläggningar.

Bland privatpersoner åberopas flera olägenheter som förslaget kan medföra. De vanligaste är skymd utsikt, skugga, stark vind, försämrad trafik och förlorad parkmiljö. Många är emot skyskrapor och höga byggnader i området. Deras argument är att befintliga lägenheter kommer att skuggas och få skymd utsikt, samtidigt som vindturbulens kommer att bli ett problem mellan husen. Ett antal personer ser dessutom negativt på de bullerstörningar som programförslaget kan komma att föra med sig såväl under byggtiden som efter.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Konsekvenserna för stadsdelen och närområdet vid bebyggelse med höga hus kommer att belysas i de enskilda projekten när konkreta förslag finns som utgångspunkt för exempelvis vind- och solstudier. Även bullerfrågan kommer att konsekvensbeskrivas i den fortsatta planeringen.

Skymd eller förlorad utsikt och ändrade ljusförhållanden är olyckligt för de enskilda lägenheter som drabbas. En förtätning och utveckling för att göra den växande staden tillgänglig för fler, bedöms inte som möjlig att genomföra utan påverkan på omgivningen. Det allmänna intresset och nyttan av att skapa nya bostäder i kollektivtrafiknära lägen är stort. Prejudicerande domar pekar på att ett boende i en växande stadsmiljö innebär att enskilda lägenheter kan behöva utstå ändrade utsikts- och ljusförhållanden.

Samtliga fastigheter i området ska under och efter byggtiden garanteras tillgänglighet. Stadsbyggnadskontoret menar att de störningar som kan förekomma i samband med planerad bebyggelse bör minimeras i möjligaste mån.

Synpunkter gällande parker och grönområden

Länsstyrelsen påpekar att innerstadsparker med kontakt utåt i en regional grönsstruktur är ganska ovanligt vilket bör uppmärksammas i den fortsatta planeringen. Det är också viktigt att värna om befintliga spridningsvägar och områdets olika naturtyper. Länsstyrelsen anser att föreslagen bebyggelse inom områdets grönområden bör övervägas vad gäller utbredning och utformning. Det finns behov av att redovisa vilka konsekvenser föreslagen förtätning får ur ett ekologiskt perspektiv med hänsyn till spridningsvägar och biologisk mångfald.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning och Trafikkontoret ser positivt på att parkerna i området föreslås rustas upp.

En stor majoritet boende och privatpersoner är kritiska till programmets förslag till bebyggelse i parker och grönområden. Konradsbergsparken önskas bevaras i sitt nuvarande skick. Andra vill att Signalparken blir fri från bebyggelse och får behålla sitt ljus. Det har kommit in flera protestlistor emot att bygga på parkmark.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Programmets förslag till bebyggelse på plats 3, 4 och 5, i eller i anslutning till parkmiljön, har alla skilda förutsättningar och har bedömts utifrån det. Vid ställningstagandet kring vilka platser i stadsdelen som bedöms kunna prövas för förtätning, har det varit prioriterat att värna den gröna promenaden längs Kungsholmens strandlinje, det naturområde som kantar den modernistiska bebyggelsen uppe på Silvieberg mot vattnet, en grön koppling från Råambshovs-Konradsbergsparken mot Fredhällsparken under Essingeleden och ett tydligt avgränsat parkrum framför Konradsbergs sjukhus.

De ekologiska konsekvenserna och konsekvenser för spridningsvägar och biologisk mångfald kommer att studeras inom ramen för berörda planarbeten. Stadsbyggnadskontoret har bedömt att föreslagna platser för bebyggelse inte har lika höga rekreativa värden som de stora parkområden i Marieberg som föreslås sparas (enligt prioritering ovan).

Programförslaget innebär en minskning av den totala andelen parkyta. Utvecklingen innebär en minskad kvantitet av parkytan men ska bidra till en ökad parkkvalitet genom att förtydliga gränserna mellan privat och offentlig mark, tydligt definiera entréerna till parkmiljöerna, ge dem mer innehåll och hög skötselnivå. Undersökningar visar att dagens stockholmare och besökare i staden i allt högre utsträckning efterfrågar innehållsrika och intensivt skötta parker. Ny bebyggelse bedöms på olika sätt kunna förtydliga gränserna mellan offentlig och privat mark, bidra till att stärka kopplingarna till parkrummen genom upplysta fasader med lokaler i bottenplan, ökad överblick och mer befolkade stråk som bidrar till ökad trygghet. Stadsbyggnadskontoret menar fortsatt att bebyggelse på platserna 3, 4 och 5 kan bidra till en utveckling av Marieberg och även Konradsbergsparken på ett positivt sätt.

Signalparken är idag till del bebyggd med förskolepaviljonger som enligt programförslaget ska flyttas och ges permanenta lokaler inom den nya bebyggelsen. Parkytan blir på så vis större jämfört med idag och föreslås få en ny gestaltning med bland annat planteringar, sittplatser och lekutrustning.

Länsstyrelsens karta över skyddsvärda träd har stadsbyggnadskontoret tillgång till. Den har också utgjort underlag till programhandlingen.

Gator och trafik

Biltrafik

Trafikverket påpekar att Drottningholmsvägen har funktioner som inte får påverkas negativt av förslaget. De och *Trafikkontoret* påpekar även att större fordons framkomlighet bör beaktas vid ombyggnad av Västerbroplan. *Trafikkontoret* är dessutom kritiskt till att ta bort Västerbroavfarten (och leda trafiken via Gjörwellsgatan) och att parkvägar riskerar användas som bilvägar till de nya fastigheterna i Konradsbergsparken.

En majoritet av de *enskilda personer* som yttrat sig angående bil- och kollektivtrafik är negativa. Missnöjet berör bland annat förslagen att ansluta Fyrverkbacken till Västerbron, att Wennerbergsgatan inte bör öppnas för genomfartstrafik och att minska ytor för bilar i stadsdelen. Trafikproblemen längs Konradsbergsgatan måste lösas. Några är också skeptiska till förslaget att dra trafiken runt Rålambshovsskolan och att promenadslingan mellan Smedsudden och Mariebergsbron inte borde bli gång- och cykelväg.

Gång- och cykeltrafik

Trafikverket anser att det regionala cykelstråket bör tas i beaktande vid ombyggnad av Västerbroplan. *Trafikkontoret* konstaterar att infrastrukturen för gående och cyklister bör vidarestuderas. Kontoret planerar att år 2013 bygga om Lilla Västerbron för att bredda gång- och cykelbanor.

Bland övriga remissinstanser är *Kungsholmens stadsdelsförvaltning* mer positiv och gillar programmets intentioner om mer lättillgänglig gång- och cykeltrafik.

Bland de ytterst få synpunkter som lämnats in av *boende och privatpersoner* anser merparten att mer hänsyn bör tas till fotgängare och cyklisters situation i området. Övriga är positiva till förslagets intentioner.

Kollektivtrafik

Trafikverket och *SL* ställer sig positiva till programförslagets intentioner om förtätning i områden med god kollektivtrafik. *SL* förutsätter att Stockholms stad skapar utrymme för stomtrafik med egna körfält med maximal framkomlighet för stomlinje ett och fyra som trafikerar planområdet. Körfälten ska vara strategiskt placerade mitt i eller vid sidan av vägen. Även *Trafikkontoret* anser att stomnättrafik bör beaktas vid ombyggnad av Västerbroplan.

Majoriteten av de *enskilda personer* som yttrat sig angående bil- och kollektivtrafik är negativa. Många anser att ökad inflyttning kommer att göra det trångt på de redan idag överfyllda bussarna i området.

Tillgänglighet

Trafikkontoret har flera åsikter om tillgänglighet och önskar bland annat se fler kompletterande gångvägskopplingar.

Flera sakägare menar att parkeringsplatser bör bevaras i området. *Akademiska Hus* vill införa tillfälliga uppställningsplatser för bilar utefter Rålambsvägen. *Matpressen* vill att parkeringsplatser ska anläggas i direkt närhet till butiken.

En stor majoritet *boende och privatpersoner* är negativa till förslagen för tillgänglighet. Många är kritiska till att ta bort parkeringsplatser eftersom det kommer att leda till p-platsbrist. Några vill istället ha fler p-platser.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret tar synpunkterna för bil- och kollektivtrafik i beaktande i det fortsatta arbetet med trafikplaneringen i stadsdelen. Parkering ska enligt programförslaget lösas på fastighetsmark. I övrigt kommer även parkeringsfrågan att utredas vidare.

Teknisk försörjning

Vattenförsörjning, spillvatten

Enligt *Stockholm Vatten* kan vattenanslutning beredas genom det befintliga vattennätet. Vid ny bebyggelse inom den norra delen av planområdet krävs dock utbyggnad av vattenledningsnätet. Tryckstegring kan behövas för tappställen över nivån +30 meter.

Anslutning av spillvattenledning kan ske till det befintliga spillvattennätet inom planområdet. Vid ny bebyggelse inom den norra delen av planområdet krävs dock utbyggnad av spillvattennätet.

Programförslaget kan medföra kapacitetsförstärkande åtgärder för bolagets pumpstation i den sydvästra delen av planområdet.

Dagvatten

Länsstyrelsen anser att dagvatten kan renas och fördröjas med andra metoder än att belasta det kombinerade avloppssystemet.

Enligt *Stockholm Vatten* ska lokalt omhändertagande av dagvatten tillämpas inom planområdet. Vid behov kan anslutning ske till befintliga dagvattenserviser inom området.

El/Tele

Fortum Distribution gör bedömningen att elanläggningar i området kan behöva flyttas. Det krävs även plats för ett antal nya elnätstationer med tillhörande elnät. Exakt antal kan först bedömas när siffror på nya bostäder och verksamheter fastställts.

TeliaSonera Skanova konstaterar att deras befintliga teleanläggningar kan komma att beröras av förslaget. Ombyggnad av tele bekostas av den som initierar åtgärden.

Energiförsörjning

Fortum Värme meddelar att gas-, fjärrkyla- och fjärrvärmeledningar finns inom planområdet. I vilken omfattning dessa berörs får studeras i ett senare skede.

Avfallshantering

Trafikverket ser positivt på användningen av hållbara system för avfall. De tillägger att säker åtkomst för att hämta avfall måste beaktas, liksom arbetsmiljö, trafiksäkerhet och framkomlighet för bilar.

Räddningstjänst

Storstockholms Brandförsvar ser i detta skede inga problem med programförslaget ur ett räddningsinsatsperspektiv. Men framkomlighet, tillgänglighet och

tillgång till vatten för brandsläckning måste beaktas även i det fortsatta planarbetet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret tar samtliga yttranden för teknisk försörjning i beaktande. Kontoret understryker att en ledningssamordning kommer att ske för samtliga aktörer i samband med kommande detaljplanering.

Hälsa och säkerhet

Buller och vibrationer

Länsstyrelsen anser att gällande riktlinjer för buller som regel inte bör överskridas vid planering av ny bostadsbebyggelse. Det centrala och kollektivtrafiknära läget för planområdet möjliggör dock avsteg från riktlinjerna. Vid avsteg bör ambitionen vara att kompensera buller med en ljuddämpad sida av byggnaden. Platserna 5 och 21 är belägna i korsningspunkten mellan Drottningholmsvägen och Essingeleden, vilket medför buller och försämrad luftkvalitet. Därför bör platsernas användning som bostäder eller skola ifrågasättas och vidare utredning göras kring miljöstörningar.

Både *Länsstyrelsen* och *Trafikverket* konstaterar att planområdet ligger mitt under inflygningszonen till Bromma flygplats. Bullersituationen bör därför utredas ytterligare.

Miljöförvaltningen ser ett prioriterat behov av bullerskyddsåtgärder för Råambshovsskolans skolgård, vilken är exponerad för höga bullernivåer från Västerbron och Råambsvägen.

SL bedömer att bebyggelse som vetter mot busstrafikerade gator bör utformas så att Socialstyrelsens riktvärden för lågfrekvent buller uppfylls.

Ett antal *enskilda personer* ser negativt på de bullerstörningar som programförslaget kan komma att föra med sig såväl under byggtiden som efter.

Risk

Storstockholms Brandförsvär anser att olycksrisker ska beaktas i den samlade bedömningen om huruvida programförslaget kan innebära betydande miljöpåverkan.

Både *Brandförsvaret* och *Länsstyrelsen* konstaterar Essingeleden är en primär transportled för farligt gods, vilket ska beaktas vid detaljplanering inom 150 meter från leden. I programförslaget berör detta särskilt ny bebyggelse på plats 21 (Konradsbergs campusområde).

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret konstaterar att bullerskyddsåtgärder för Råambshovsskolans skolgård kan möjliggöras genom den föreslagna komplementbyggnaden på plats 2. I övrigt beaktar kontoret samtliga synpunkter för hälsa och säkerhet. Bullerfrågor kommer att utredas vidare i kommande detaljplaner.

Miljö- och klimataspekter

Miljökonsekvenser

Miljöförvaltningen bedömer att flertalet miljöaspekter är aktuella och att programmet berör även områden utanför planområdet. För respektive aspekt bör konsekvenser redovisas utifrån nuläget och planerad förändring.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Någon behovsbedömning har inte tagits fram till programmet. Stockholms stad avser att utreda och belysa olika miljöfrågor i kommande detaljplanearbeten.

Luftkvalitet

Enligt *Länsstyrelsen* bör miljökvalitetsnormer för luft studeras vidare i den fortsatta planeringen.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Det är enligt *Länsstyrelsen* angeläget att belysa påverkan på miljökvalitetsnormer och Mälarens vattenkvalitet, eftersom dagvattenutsläppen från planområdet påverkar Mälaren. Av kommande planhandlingar bör det också framgå vilken eller vilka vattenförekomster som berörs och statusen på dessa.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Samtliga miljö- och klimatfrågor avses att belysas och utredas i kommande detaljplanearbeten.

Övriga frågor

Bromma Stockholm Airport vill tydliggöra att tillfälliga hinder, exempelvis byggkranar, inte får tränga igenom flygplatsens hinderbegränsade ytor. Däremot kan byggherren ansöka om tillfälligt undantag för genomträngning av hinderyta under byggtiden.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret noterar detta och förutsätter att berörda byggherrar tar hänsyn till restriktionen under byggtiden.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Från de ämnesvisa synpunkterna har flera intressekonflikter identifierats

Förtätning

Stockholms stad har ansvar för att medverka till att bostadsbyggandet i staden står i relation till den växande befolkningens behov och önskemål. Om bostadsutbudet i Stockholm ska hålla takten med den växande efterfrågan måste bostäder byggas i hela staden, så väl i Marieberg som i övriga delar.

Många stockholmare efterfrågar ett boende i områden med kvaliteter som ofta hittas i blandade och täta stadsdelar. En utveckling av Marieberg skulle möjliggöra många nya bostäder i ett eftertraktat innerstadsläge med bra kollektivtrafikförsörjning, fortsatt god tillgång till parkmiljöer i jämförelse med stora delar av innerstaden och många arbetsplatser. Det skulle också öka underlaget

och förutsättningarna för fler verksamheter, handel, restauranger och en utvecklad funktionsblandning och stadsliv i Marieberg.

Stadsbyggnadskontoret menar att en utveckling av Marieberg i enlighet med programförslaget stämmer överens med intentionerna i översiktsplanen för Stockholm – Promenadstaden.

Höga hus

Stadsbyggnadskontoret konstaterar att majoriteten av remissinstanserna ser det som möjligt att förtäta Marieberg med inslag av höga byggnader, medan många privatpersoner är negativa till höga hus. Programmets redovisning av möjliga maxhöjder för bebyggelsen, baseras på gällande översiktsplan som anger +130 m.ö.h. som högsta tillåtna byggnadshöjd i området. Länsstyrelsen bedömer också att höjdrestriktionerna tillgodoses i de byggnadshöjder som föreslås i programmet. Bromma flygplats (Swedavia) har under sommaren lämnat in en ansökan om uppgradering av gällande bankod, vilket för Marieberg skulle kunna innebära nya höjdrestriktioner. Stockholms stad arbetar nu tillsammans med Trafikverket, länsstyrelsen och Swedavia (Bromma flygplats) för att definiera flygplatsens markanspråk i relation till stadens exploateringsintressen och planeringsutvecklingen i stort. Exakta hushöjder kommer först att avgöras i kommande detaljplaner.

Synpunkter om olägenheter för grannar

Bland sakägare och privatpersoner åberopas flera olägenheter som förslaget kan medföra. De vanligaste är skymd utsikt, skugga, stark vind, försämrad trafik och förlorad parkmiljö. Konsekvenserna för stadsdelen och närområdet vid bebyggelse med höga hus kommer att belysas i de enskilda projekten när konkreta förslag finns som utgångspunkt för exempelvis vind- och solstudier. Även bullerfrågan kommer att konsekvensbeskrivas i den fortsatta planeringen.

Skymd eller förlorad utsikt och ändrade ljusförhållanden är olyckligt för de enskilda lägenheter som drabbas. En förtätning och utveckling för att göra den växande staden tillgänglig för fler, bedöms inte som möjlig att genomföra utan påverkan på omgivningen. Det allmänna intresset och nyttan av att skapa nya bostäder i kollektivtrafikhärlägen är stort. Prejudicerande domar pekar på att ett boende i en växande stadsmiljö innebär att enskilda lägenheter kan behöva utstå ändrade utsikts- och ljusförhållanden.

Klastorpsskolan

Stadsbyggnadskontoret har under programarbetet haft en nära dialog med såväl utbildningsförvaltningen som SISAB om utvecklingen av Marieberg med avseende på skol- och förskolefrågor. Staden har inte för avsikt att riva Klastorpsskolan så länge intresse finns hos verksamheten att vara kvar i lokalerna. Byggnaden är av stadsmuseet klassificerat i den lägsta av tre nivåer av kulturhistoriskt värde. Dialogen mellan stadens förvaltningar och SISAB fortsätter under den fortsatta utvecklingen av stadsdelen för att tillgodose behoven av skolor och förskolor.

Bebyggelse i Konradsbergsparken

Bebyggelse i Konradsbergsparken (platserna 3, 4 och 5 i programförslaget) kritiserar delvis av Länsstyrelsen och Skönhetsrådet samt många privatpersoner genom blad annat inlämnade protestlistor med över 500 namnunderskrifter.

Programmets förslag till bebyggelse på plats 3, 4 och 5, i eller i anslutning till parkmiljön, har alla skilda förutsättningar och har bedömts utifrån det. Vid ställningstagandet kring vilka platser i stadsdelen som bedöms kunna prövas för förtätning, har det varit prioriterat att värna den gröna strandpromenaden längs Kungsholmen, det naturområde som kantar den modernistiska bebyggelsen uppe på Silvieberg mot vattnet, en grön koppling från Rålambshovs-Konradsbergsparken mot Fredhällsparken under Essingeleden och ett tydligt avgränsat parkrum framför Konradsbergs sjukhus.

De ekologiska konsekvenserna och konsekvenser för spridningsvägar och biologisk mångfald kommer att studeras inom ramen för berörda planarbeten. Stadsbyggnadskontoret har bedömt att föreslagna platser för bebyggelse inte har lika höga rekreativa värden som de stora parkområden i Marieberg som föreslås sparas (enligt prioritering ovan).

Programförslaget innebär en minskning av den totala andelen parkyta. Utvecklingen innebär en minskad kvantitet av parkytan men ska bidra till en ökad parkkvalitet genom att förtydliga gränserna mellan privat och offentlig mark, tydligt definiera entréerna till parkmiljöerna, ge dem mer innehåll och hög skötselnivå. Undersökningar visar att dagens stockholmare och besökare i staden i allt högre utsträckning efterfrågar innehållsrika och intensivt skötta parker. Ny bebyggelse bedöms på olika sätt kunna förtydliga gränserna mellan offentlig och privat mark, bidra till att stärka kopplingarna till parkrummen genom upplysta fasader med lokaler i bottenplan, ökad överblick och mer befolkade stråk som bidrar till ökad trygghet. Stadsbyggnadskontoret menar fortsatt att bebyggelse på platserna 3, 4 och 5 kan bidra till en utveckling av Marieberg och även Konradsbergsparken på ett positivt sätt.

Bil- och kollektivtrafik, tillgänglighet

Trafikkontoret och flera andra remissinstanser ser negativt på att ta bort Västerbroavfarten. Frågan om Västerbroavfarten kommer att utredas vidare i samband med kommande detaljplaner. Möjligheten att skapa en bra koppling mellan stadsdelen och Rålambshovsparken i samband med en ny platsbildning och samlad omstigningsplats för bussarna vid Västerbroplan, har stor betydelse vid utvecklingen att integrera Marieberg bättre till omgivningen. En sådan koppling bedöms kunna vara möjlig med en omgestaltning av dagens avfartsramp.

Många privatpersoner är kritiska till att ansluta Fyrverkarbacken till Västerbron. De viktigaste delmålen för översiktsplanen handlar om att öka andelen stockholmare som åker kollektivt, cyklar eller går samt att minska trafikbullret. En tätare stad minskar spridningen av trafikbuller, en mer sammankopplad stad med ett nätverk av mindre gator snarare än koncentration av trafiken till enskilda stora vägar, leder till lägre hastigheter, vilket medför trivsammare gaturum, minskat buller och bättre framkomlighet för gående och cyklister. Att i framtiden låta Västerbron landa i stadsdelen Marieberg i en mer bebyggd entré med flera gatukopplingar bedöms som ett viktigt steg för att koppla samman stadsdelen bättre med omgivningen.

Vad gäller kollektivtrafik anser Trafikkontoret och SL att stomnätstrafik bör beaktas vid ombyggnad av Västerbroplan, vilket stadsbyggnadskontoret beaktar i det fortsatta arbetet med trafikplaneringen i stadsdelen. Parkering ska enligt programförslaget lösas på fastighetsmark. I övrigt kommer parkeringsfrågan att utredas vidare.

Samrådsprocessen

Redan i samband med framtagande av programförslaget, genomfördes en enkätundersökning för att skapa en tidig dialog med allmänheten i projektet. Enkäten hade till syfte att kartlägga hur boende och verksamma i området uppfattar sin stadsdel idag. De ca 300 svaren, som kom från alla åldersgrupper, har utgjort ett av underlagen till programsamrådsförslaget. Staden ser det som sin uppgift att även få in barnperspektivet i planeringen och arbetade därför aktivt för att få svar från personer i åldersgruppen under 18 år.

Programsamrådet som hölls under våren 2012, är det första formella skedet i planprocessen för inflytande från allmänhet och remissinstanser. Flera tillfällen att lämna synpunkter kommer att följa med de fortsatta detaljplanprocesserna.

Stadsbyggnadskontoret beslutade att hålla samrådsmöte under dagtid en söndag, på en tillgänglig och synlig plats mitt i stadsdelen för att så många som möjligt skulle ha möjlighet att närvara. Mötet hölls under formen öppet hus med sakkunniga representanter från staden på plats under flera timmar. En muntlig presentation av förslaget hölls också med efterföljande frågestund. Resultatet blev ett oerhört välbesökt samrådsmöte med total ca 400 besökande och många inkomna synpunkter.

Fortsatt arbete

Med anledning av de åsikter som framförts under programsamrådet kommer flera frågor att studeras vidare i de fortsatta planarbetena. Några frågor är av övergripande karaktär och kommer att studeras för området som helhet, andra aspekter studeras, som normalt, inom ramen för de aktuella detaljplanprocesserna:

- Konsekvensanalyser avseende kulturmiljö.
- Biltrafik, kollektivtrafik, parkering (bil och cykel), gång- och cykelstråk
- Riskfrågor kopplat till Essingeleden.
- Miljö- och klimataspekter: miljökvalitetsnormer (luft och vatten), dagvatten, strandskydd, konsekvensbeskrivning för ekologiska spridningsvägar och biologisk mångfald, buller, vind och ljus.
- Konsekvenser för bebyggelseutvecklingen vid möjlig uppgradering av bankoden för Bromma Stockholm Airport
- Skol- och förskolebehov
- Behov av vård-, omsorgs- och specialboende
- Byggnadsvolymers placering, utbredning, höjder och gestaltning.
- Tillgänglighet och teknisk försörjning.

Kontorets sammanfattade bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidarestuderas i det fortsatta arbetet, och att ovanstående revideringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen. Nästa steg i planprocessen är att ta fram samrådshandlingar för de olika detaljplanerna.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2011-06771. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter, förvaltningar och förbund

Länsstyrelsen

Programmet är lättillgängligt och belyser olika planeringsförutsättningar, mål och visioner för den framtida utvecklingen. I det fortsatta arbete behöver frågor som rör kulturmiljön, flyg- och vägtrafikbuller, hinderbegränsning med hänvisning till flyget och miljö kvalitetsnormer för luft och vatten beaktas, liksom lämpligheten av att ta i anspråk delar av områdets grönområden för ny bebyggelse.

Eftersom programmet ska utgöra underlag för ett flertal detaljplaner under flera år framöver är det enligt Länsstyrelsen viktigt att staden efter programsamrådet reviderar programhandlingen. Länsstyrelsen önskar ta del av den reviderade programhandlingen.

Riksintresse för kulturmiljön

Länsstyrelsen påpekar att programområdet ligger i utkanten av riksintresseområdet för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården och att Marieberg inte är något kärnområde inom riksintresset. Delar av bebyggelsen omfattas av det som i värdebeskrivningen till riksintresset nämns som det moderna välfärdssamhällets bebyggelse och årsringar. Även grönområdena är viktiga i ett kulturhistoriskt perspektiv. Länsstyrelsen påpekar vidare att även om förslaget att förtäta Marieberg i sig knappast skulle utgöra påtaglig skada på riksintresse, är det av stor vikt att föreslagna åtgärder utformas med stor hänsyn till de kulturhistoriska värdena. En konsekvensanalys där konsekvenserna för kulturmiljön i allmänhet och riksintresset i synnerhet studeras är angelägen.

Riksintresset Stockholm-Bromma flygplats

Länsstyrelsen bedömer att höjrestriktionerna tillgodoses i de byggnadshöjder som föreslås i programmet (+130 m.ö.h.). Myndigheten noterar även att Swedavia AB meddelat att totalhöjder överstigande +80 m ö.h. (RH70) inte kommer att godkännas.

När det gäller flygbuller konstaterar Länsstyrelsen att planområdet ligger utanför den för flygverksamheten tillståndsgivna kurvan för FBN 55 dBA. Området berörs av maximal ljudnivå mellan 70 och 80 dBA tre gånger per årsmedeldygn. Bra att fortsatt arbete kommer att särskilt utreda miljökonsekvenser av buller. Slutsatser från arbetet med att ta fram planeringsunderlag för flygplatsens påverkan avseende buller, risker och flygrestriktioner bör ligga till grund för fortsatt planering för Marieberg.

Miljö kvalitetsnormer för vatten

Dagvattenutsläppen från programområdet påverkar ett av länets absolut viktigaste vattenområden, Mälaren. Det är angeläget att påverkan på miljö kvalitetsnormer och Mälarens vattenkvalitet belyses i programmet och kommande detaljplaner. Av kommande planhandlingar bör det också framgå vilken eller vilka vattenförekomster enligt vattendirektivet som berörs och statusen på dessa. Vidare bör eventuella miljöproblem som kan relateras till vatten i

området redovisas, samt hur kommande planer påverkar miljökvaliteten i vatten.

Miljökvalitetsnormer för luft

Miljökvalitetsnormer för luft bör studeras vidare i den fortsatta planeringen, eftersom en förtätning av gaturummet i planområdet kan innebära förhöjda halter av luftföroreningar på grund av sämre utvädring. Detta gäller till exempel föreslagen bebyggelse vid Västerbroplan.

Strandskydd

Programförslaget innehåller ingen redovisning av strandskyddsområdet, vilket gör det svårt att bedöma om något område som omfattas av strandskydd tas i anspråk av ny bebyggelse.

Anpassning till ett förändrat klimat/översvämningsrisk och dagvatten

Länsstyrelsen vill framföra att ombyggnaden av Slussen bedöms minimera risken för översvämnning i form av höga vattennivåer i Mälaren under nuvarande sekel. Efter år 2100 kommer dock havsnivåhöjningen att vara avgörande för översvämningsriskerna kring Mälaren.

Positivt och angeläget att en dagvattenutredning kommer att tas fram för hela programområdet. Länsstyrelsen anser att lösningar för dagvattenhanteringen bör innebära att det kombinerade avloppssystemet inte belastas, utan att dagvatten kan renas och fördröjas med andra metoder.

Länsstyrelsen vill också påminna om att tidigt i planeringen reservera plats för de anläggningar som behövs för dagvattenhantering, exempelvis platser för lagring av snö.

Naturvärden och gröna strukturer

Ur natursynpunkt kan det vara värdefullt att bevara grönområdet i Konradsberg i större utsträckning. I Marieberg finns också flera större skyddsvärda träd som Länsstyrelsen markerat ut på en karta bifogad samrådsyttrandet.

Länsstyrelsen anser att föreslagen bebyggelse inom områdets grönområden bör övervägas vad gäller utbredning och utformning. Det finns även behov av att redovisa vilka konsekvenser programförslaget får ur ett ekologiskt perspektiv och med hänsyn till spridningsvägar och biologisk mångfald.

Transporter av farligt gods

Enligt Länsstyrelsens rekommendationer ska risksituationen vid exploatering inom 150 meter från transportled för farligt gods bedömas. Detta gäller i programförslaget särskilt för föreslagen bebyggelse vid Konradsberg. Inom planområdet är såväl Essingeleden som Drottningholmsvägen transportleder för farligt gods.

Bebyggelseutformning ur bullersynpunkt

Länsstyrelsen kan inte bedöma hur kommande detaljplaner kommer att påverkas av trafikbuller. Vid planering av ny bostadsbebyggelse bör som regel gällande riktlinjer för buller inte överskridas. Det centrala och kollektivtrafiknära läget för planområdet möjliggör dock avsteg från riktlinjerna. Vid avsteg

bör ambitionen vara att kompensera buller med en ljuddämpad sida av byggnaden.

Föreslagen bebyggelse i form av punkthus kan medföra att samtliga rum i många lägenheter utsätts för buller. Länsstyrelsen förutsätter att riktvärdet på högst 55 dBA klaras utanför minst hälften av rummen i varje lägenhet.

Höga byggnader

Länsstyrelsen bedömer på nuvarande underlag att det bör vara möjligt att bygga ett antal högre hus utan någon påtaglig skada på riksintresset.

Militär luftfart och olika tekniska system som är av riksintresse för totalförsvaret påverkas även av programförslaget.

Behovsbedömning

Någon behovsbedömning har inte tagits fram till programmet. Stockholms stad avser att utreda och belysa olika miljöfrågor i kommande detaljplanearbeten.

Trafikverket

Trafikverket ställer sig positivt till programförslagets intentioner om förtätning i områden med god kollektivtrafik. De anser även att stadsdelen skulle vinna på en mer sammanlänkad bebyggelsestruktur och tydligare offentliga rum.

Riksintressen

Riksintressena Bromma flygplats, E4/E20 (Essingeleden) och väg 275 Drottningholmsvägen har funktioner som inte får påverkas negativt av programförslaget.

Väg E4/E20, 275

Platserna 5 (Konradsberg mot Drottningholmsvägen) och 21 (Konradsbergs campusområde) är belägna i korsningspunkten mellan Drottningholmsvägen och Essingeleden, vilket medför buller och försämrad luftkvalitet. Därför bör platsernas användning som bostäder eller skola ifrågasättas och vidare utredning göras kring miljöstörningar.

Vid ombyggnad av Västerbroplan bör hänsyn tas till större fordons framkomlighet men även till det regionala cykelstråket. Dagens utformning har trafiksäkerhetsbrister då gångtrafikanter, bussresenärer och cyklister ska dela på samma ytor.

Bromma flygplats

Planområdet är beläget mitt under inflygningszonen till Bromma flygplats, vilket kan medföra bullerstörningar. Bullersituationen bör därför utredas ytterligare.

Bromma Stockholm Airport (Swedavia AB)

Flygplatsen har granskat programförslaget och meddelar i samråd med Transportstyrelsen att totalhöjder överstigande +80,0 m ö.h. (RH70) inom planområdet inte kommer att godkännas. Flygplatsen vill även tydliggöra att tillfälliga hinder, exempelvis byggkranar, inte får tränga igenom flygplatsens hinderbegränsade ytor. Däremot kan byggherren ansöka om tillfälligt undantag för

genomträngning av hinderyta under byggtiden. Ansökan görs till flygplatsen i god tid innan byggstart.

Försvarmakten

Försvarmakten ser i programförslaget inga konflikter med deras tekniska system. Bebyggelse i förslaget som uppnår eller överstiger 45 meter bör där-
emot sändas på remiss till myndigheten, när detaljplan och bygglov finns till-
gängliga.

Statens fastighetsverk (SFV)

Fastigheten Elisabetsberg 8 på plats 11 (Ryska ambassaden mot Gjörwells-
gatan) ägs av svenska staten och har upplåtits till den Ryska federationen med
evig nyttjanderätt. SFV förutsätter att den Ryska federationen genom sin
ambassad i Stockholm bereds möjlighet att lämna synpunkter på program-
förslaget. Eventuell exploatering eller ändring av fastighetens användning
kräver godkännande från den Ryska federationen.

Även fastigheten Silvieberg 2 på plats 20 ägs av svenska staten och har
upplåtits till Bostadsrättsföreningen Silvieberg 3 med tomträtt. SFV förutsätter
att tomträttsinnehavaren bereds möjlighet att lämna synpunkter på programför-
slaget. Exploatering eller ändrad användning av tomträtten kräver fastighets-
ägarens godkännande. Samma procedur för fastigheten kräver tomträttsinneh-
varens medgivande.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden tillstyrker programförslaget enligt miljöför-
valtningens förslag under förutsättning att en övergripande miljö- och hälso-
bedömning genomförs i den fortsatta planeringen.

Miljöförvaltningen

Förvaltningen bedömer att flertalet miljöaspekter är aktuella och att program-
met även berör områden utanför planområdet. För respektive aspekt bör conse-
kvenser redovisas utifrån nuläget och planerad förändring. Konsekvens-
beskrivningen bör i möjligaste mån tidsmässigt beskriva förhållanden som kan
förväntas råda när planprojekten är slutförda.

Hållbar stadsutveckling

- Planområdets förändring skapar nya förutsättningar för hållbar stadsutveckling för bland annat transporter.
- Planering bör anpassas efter hantering av vatten inom planområdet, såväl i befintlig som tillkommande bebyggelse (inklusive klimatförändringar). Se rapporten "Miljökvalitetsnormer för vatten - en vägledning för fysisk planering".

Buller

- Beroende på hur ny bebyggelse och vägar anpassas till varandra påverkar buller både nya och befintliga bostäder.
- Ett prioriterat behov av bullerskyddsåtgärder finns för Råambshovsskolans skolgård, vilken är exponerad för höga bullernivåer från Västerbron och Råambsvägen.

Luftkvalitet

Beroende på hur bebyggelse, vägar och vistelseytor för människor utformas i förhållande till de starkt trafikerade vägarna i området, påverkas framtida möjligheter att klara miljökvalitetsnormer för luft.

Naturmiljö – rekreation

Inom planområdet och i dess omgivning finns grönytor med rekreativa och ekologiska värden. Dessa bör studeras och beaktas vidare i utvecklingen av Marieberg.

Föroreningar i mark

Planområdet har delvis innehållit miljöstörande verksamheter vilket innebär viss risk för markföroreningar. Smedsudden med tidigare varvsverksamhet, Mariebergs ammunitionsfabrik och Gustav G Folcker färgeri är platser som är riskklassade av länsstyrelsen och har undersökts vidare av miljöförvaltningen. Ett antal nedlagda bensinstationer finns på fastigheterna Trängkåren 6 och Fajansfabriken 1 och berör programmets förslag för ny bebyggelse.

Samlokalisering

Inom planområdet finns verksamheter som innebär omgivningspåverkan och som kan komma i konflikt med ny bostadsbebyggelse. Omgivningspåverkan kan exempelvis förekomma i form av buller, lukt och ljus. Större kontorsfastigheter med tillhörande fläkt- och kylanläggningar är exempel på detta och märks tydligt vid besök i området. Naturvårdsverkets riktlinjer för externt industribuller bör beaktas i programmet.

Ny bebyggelse

- Programmet behöver studera möjligheterna att anpassa ny bebyggelse norr om fastigheterna Ormbäraren och Centauren till rådande luftkvalitet och bullerförhållanden samt befintliga naturmarksvärden.
- Ny bebyggelse i kvarteret Klastorp behöver ta hänsyn till frågor om buller och vegetationsvärden.
- För ny bebyggelse på fastigheten Lilla Råambshov 2 gäller att beakta bullervärden och luftkvalitet.

Trafikkontoret

Trafik

Vid utformningen av nya Västerbroplan måste hänsyn tas till stomnätstrafiken. Funktionen för stomnätstrafiken får inte försämrats i förhållande till nuvarande situation. Att ta bort Västerbroavfarten och istället leda trafiken via Gjörwells-gatan är inte önskvärt. Det är mycket trafik redan idag som trafikerar Gjörwells-gatan, vilket bland annat leder till bullerproblem. Trafikkontoret diskuterar möjligheten att använda Drottningholmsvägen och Lilla Västerbron för att avlasta Gjörwells-gatan. Trafikkontoret planerar att år 2013 bygga om Lilla Västerbron för att bredda gång- och cykelbanor. Ett körfält kommer då att tas bort och gång- och cykelbanan kommer att breddas ut till fem meter.

Programhandlingen saknar uppgifter om hur parkering till nya bostäder ska lösas. Tillkommande parkeringsplatser längs gatorna Gjörwells-gatan och

Fyrverkarbacken kommer inte att täcka parkeringsbehovet. Parkering till nya lägenheter måste lösas på fastighetsmark.

Parkvägar får inte användas som bilvägar till de nya fastigheterna i Konradsbergsparken.

Landskap

Generellt bra gaturum med tydligare avgränsningar och omhändertagande av restytor. Positivt med kvalitetshöjande åtgärder för park och naturmark.

Intressant idé att utveckla Rålambsvägen till ett sammanhängande stråk i soligt läge. Förslaget måste dock vidareutvecklas med hänsyn till angöring, lastning och lossning etc.

Att sammanbinda Västerbroplan och Rålambshovsparken är en bra idé som bör studeras vidare i termer om volymer, höjder och placering.

Föreslagen bebyggelse på platserna 3 (Hedvigsberg 7), 4 (bakom kavarteret Taffelberget) och 5 (Konradsberg mot Drottningholmsvägen) påverkar Konradsbergsparken negativt eftersom gröna ytor planeras bort. Dessutom krävs hårdgjorda ytor i anslutning till byggnaderna som ytterligare bidrar till att minska grönytor. På plats 3 föreslås färre, mindre och lägre huskroppar. På platserna 4 och 5 förespråkas att båda de östra byggnaderna utgår.

På platserna 15 (Lysbomben 4 mot Fyrverkarbacken) och 18 (Lysbomben 4 mot förlängningen av Fyrverkarbacken) bör volymer och placering studeras vidare så att värdefulla träd kan bevaras.

Tillgänglighet

Programmet saknar ett separat förslag för gångnätet, i underlaget redovisas bara ett gemensamt gång- och cykelvägnät. Programmet bör kompletteras med följande gångvägskopplingar:

- Stråk mellan Rålambsvägen och Thorildsplans T-banestation som går intill föreslagen bebyggelse på plats tre.
- Stråk vid Klastorp, plats sex och åtta, mellan Gjörwellsgatan och Atterbomsgatan respektive Svedbergsstigen.
- Stråk mellan Mariebergsparken och Tidningsgatan.
- Stråk mellan Västerbron/Västerbroplan och Fyrverkarbacken.

De tolv utgångspunkterna för fortsatt planering är bra, dock saknas ”orienterbart” under punkt fyra.

Infrastrukturen för gående och cyklister behöver vidarestuderas med avseende på funktioner, bredder, framkomlighet, säkerhet och tillgänglighet.

Bra att Signalparken får ett nytt gång- och cykelstråk mellan Rålambsvägen och Gjörwellsgatan.

Lekmiljöer som presenteras behöver iordningställas så att de även kan användas av funktionshindrade barn.

Attraktiva cykelparkeringar är viktiga vid fastigheter, men även vid arbetsplatser, parker och på torgytor.

Avfall

Trafikkontoret instämmer fullständigt i användningen av hållbara system för resurser och avfall.

Säker åtkomst för att hämta avfall måste beaktas, liksom arbetsmiljö, trafiksäkerhet för personal och allmänhet och framkomlighet för bilar som ska hämta avfall.

Biltrafik på parkvägar och gång- och cykelvägar får inte förekomma.

Lantmäterimyndigheten i Stockholms kommun

Lantmäterimyndigheten har inga synpunkter i detta skede.

Kulturnämnden

Kulturnämnden anför utöver kulturförvaltningens tjänsteutlåtande följande: Den stora potentialen för förtätning finns i stadens närförorter och i utkanterna till stenstaden, där det både finns yta att bygga på och där befolkningstätheten är betydligt lägre än i stenstaden, vilket inte minst programförslaget för Marieberg på Kungsholmen visar. I Marieberg finns redan högre husbebyggelse varför nämnden inte finner högre byggnadskroppar olämpliga i området. Det är viktigt att exploatering även utanför stenstaden sker med respekt för de kulturhistoriska värden och arkitektoniska kvaliteter som finns där. Kulturförvaltningen visar i sitt tjänsteutlåtande prov på flera platser där så kan ske. För att de kulturhistoriska värdena ska överväga värdet av fler bostäder och lokaler måste dessa skäl dock vara mycket stora.

Stockholms stadsmuseum

Stadsmuseet har inventerat och klassificerat byggnaderna i området och kommit fram till att DN-skrapan, Sweco-huset (före detta SvD-huset) och riksrådet alla har synnerligen stora kulturhistoriska värden. Byggnaderna har därmed blivit blåklassade. Övrig bebyggelse i området har huvudsakligen blivit grönklassad, vilket innefattar särskilt kulturhistoriskt värde.

Stadsmuseet anser att en miljökonsekvensbeskrivning avseende kulturhistoriska frågor bör göras eftersom programförslaget kan ha en omfattande påverkan på områdets stadsbild och kulturhistoriska värden.

Risk finns att kulturhistoriska värden går förlorade och att stadsbilden påverkas negativt. Omfattande stadsbildsstudier som grund och stor hänsyn till de kulturhistoriska värden som området har kan möjliggöra nybebyggelse utan negativa konsekvenser för den befintliga miljön.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Rådet ser positivt på programförslaget och tycker att Stockholms stad gjort en god analys av stadsdelen. Den föreslagna bebyggelsestrukturen anses passa väl in i området, däremot ses exploateringen av parkytor som något negativt. Nedan redovisas en sammanställning av rådets åsikter:

- En omläggning av *plats 1* (Västerbroplan) vore mycket bra. De byggnader som illustreras i programförslaget får dock ses som symboler och inte färdiga volymstudier.
- En bullerskärmande byggnad vid *plats 2* (Rålambshovsskolan mot Västerbroplan) kan vara till godo för skolmiljön.
- Vad gäller *plats 3* (Hedvigsberg 7) kan rådet tänka sig att acceptera någon form av bebyggelse, dock inte enligt programförslaget. Ny bebyggelse måste orienteras i grupp och får inte inkräkta på grönområdet.

- Ny bebyggelse bör inte placeras på *plats 4* (bakom kvarteret Taffelberget) eftersom det förstör parkrummet.
- På *plats 5* (Konradsberg mot Drottningholmsvägen) finns mer att göra än vad programmet föreslår. Istället för föreslagen bebyggelse kan en volym vriden och uppskjuten mot vägpartierna ge fler positiva effekter.
- *Plats 6* (Klastorpsskolan) bör inte rivas då den har fina kvaliteter. Rådet anser att föreslagen bebyggelse avslås.
- Bebyggelse bör inte uppföras på *plats 7* (invid kvarteret Fajansfabriken) då bostadsmiljön riskerar bli dålig.
- Rådet kan tänka sig en rivning av befintlig bebyggelse på *plats 8* (Styckgjuteriet), men nya byggnader måste ta hänsyn till omgivningens karaktär.
- Rådet är positivt inställt till att ersätta parkeringsgaraget vid *plats 9* (Trängkåren 8). Men ett höghus på platsen måste studeras noga ur alla vyer.
- Även *plats 10* (Trängkåren 7, DN:s lågdel) kan med fördel rivas, men tillkommande bebyggelse måste visa mer respekt mot omgivningen.
- Komplettering kan ske vid *plats 11* (Ryska ambassaden mot Gjörwells-gatan). Det synliga bergspartiet kräver dock ett tillägg med betydligt mindre fotavtryck.
- Rådet har inget emot en rivning av den på 1980-talet uppförda delen vid *plats 12* (Trängkåren 6 mot Gjörwells-gatan). Ett högt hus på platsen måste studeras noga ur alla vyer.
- Positivt att torgytan vid *plats 13* (Trängkåren 6 mot Rålambsvägen) förstärks, förplatsen kräver dock det utrymme som finns idag.
- *Plats 14* (korsningen Gjörwells-gatan/Fyrverkarbacken) är inte lämplig för bebyggelse.
- *Plats 15* (Lysbomben mot Fyrverkarbacken) kan enligt förslag förtätas.
- Rådet anser inte att förslaget för *plats 16* (Lysbomben mot Rålambsvägen) är fulländat. En bättre lösning vore en påbyggnad på punkthuset.
- Vad gäller *plats 17* (Lysbomben 4 mot Västerbroplan) anser rådet att den föreslagna tillbyggnaden inte är möjlig. Den del som berör områdets spets kan dock medverka till en fin platsbildning.
- *Plats 18* (Lysbomben 4 mot förlängningen av Fyrverkarbacken) är möjlig att förtäta, liksom *plats 19* (Lysbomben 4 mot Riksarkivet). För den senare platsen måste dock ursprungsbyggnadens värden beaktas.
- Även *plats 20* (Silvieberg) kan förtätas, bebyggelsen kan möjligen bli ännu högre än i förslaget.
- Rådet har inte heller något emot en förtätning av *plats 21* (Konradsbergs campusområde).

Storstockholms lokaltrafik (SL)

SL är positivt inställd till att Västerbroplan utvecklas till en säker och tydlig bytespunkt för kollektivtrafiken. De ser även positivt på att tillkommande bebyggelse planeras i närheten av goda kollektivtrafiklägen. Det är viktigt att gång- och cykelpassager mellan bebyggelse och hållplatser/tunnelbanestationer är både trygga, trafiksäkra och tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

SL förutsätter att Stockholms stad skapar utrymme för stomtrafik med egna körfält med maximal framkomlighet för stomlinje ett och fyra som trafikerar planområdet. Körfälten ska vara strategiskt placerade mitt i eller vid sidan av vägen. För planerad bebyggelse som vetter mot busstrafikerade gator ska

fastigheter utformas så att Socialstyrelsens riktvärden för lågfrekvent buller uppfylls.

Storstockholms Brandförsvär (SSBF)

Storstockholms brandförsvär inriktar sig i programsamrådsskedet på planens hantering av olycksrisker och förutsättningar för räddningsinsats.

Hantering av olycksrisker

Olycksrisker ska beaktas i den samlade bedömningen om huruvida programförslaget kan innebära betydande miljöpåverkan. Således anser SSBF att även olycksrisker bör belysas i avsnittet *Miljöutmaningar och hållbarhetsfrågor* i programförslaget.

Programförslaget bör ta hänsyn till exponeringen från Essingeleden i bedömningen av byggbara lägen. Essingeleden är en primär transportled för farligt gods, vilket ska beaktas vid detaljplanering inom 150 meter från leden. I programförslaget gäller detta särskilt för ny bebyggelse på plats 21 (Konradsbergs campusområde).

Förutsättningar för räddningsinsats

SSBF ser i detta skede inga problem med programförslaget ur ett räddningsinsatsperspektiv. Men framkomlighet, tillgänglighet och tillgång till vatten för brandsläckning måste beaktas även i det fortsatta planarbetet.

Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB)

SISAB anser att Klastorpsskolan bör få vara kvar. Skolan är i gott skick och kan under lång tid framöver användas för kommunal skolverksamhet, friskoleverksamhet eller förskoleverksamhet.

Bolaget är positivt inställt till tillbyggnadsförslaget för Råambshovsskolan. Skolgården måste dock expandera mot Råambshovsparken, förslagsvis genom att avfarten från Västerbron stängs av mot Gjörwellsgatan. Frågan om angöring för in- och utlastning måste också lösas.

Bolaget har inga invändningar mot förslaget för plats tre (Hedvigsberg 7), förutom att en förskoleverksamhet lik den befintliga verkar behövas.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd besvarar programförslaget med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Förvaltningen är positiv till att ett program tas fram för Marieberg. Programmet uppfyller översiktsplanens mål om bland annat fler bostäder och attraktivare offentliga rum. Enligt förvaltningen är minskade barriäreffekter och miljöstörningar från Drottningholmsvägen och Essingeleden viktiga framtidsfrågor och förvaltningen är positiv till programförslagets intentioner om att göra det lättare att röra sig inom stadsdelen, inte minst till fots och på cykel. Det är även viktigt att förstärka kopplingarna mellan Marieberg och den övriga staden samt kopplingarna inom stadsdelen.

Föreslagen bebyggelse

Enligt förvaltningen är föreslagen exploatering för hög och större hänsyn bör tas till områdets ekologiska och rekreativa värden samt den kulturmiljö som

finns i stadsdelen. Förvaltningen är kritisk till föreslagen bebyggelse på platserna 1 (Västerbroplan), 4 (bakom Taffelberget), 7 (invid kvarteret Fajansfabriken), 11 (framför Ryska ambassaden) och 14 (korsningen Gjörwellsgatan/Fyrverkarbacken). Exploatering på dessa platser skulle i för hög utsträckning inkräkta på befintliga grönområden. Bebyggelse på platserna 17 (framför Socialstyrelsen) och 2 (Råambshovsskolan) skulle ha en negativ inverkan på stadsbilden. Föreslagen bebyggelse på plats 3 (Hedvigsberg 7) bör reduceras till en huskropp.

Förvaltningen är positiv till bebyggelse på Gjörwellsgatans norra sida, vilket skulle skapa nya mötesplatser och tryggare stråk. Detsamma gäller den föreslagna trafiklösningen och torgbildningen vid Västerbroplan.

Förskolor, special- och äldreboenden

Positivt att placera förskola i de tilltänkta fastigheterna på platserna 3 (Hedvigsberg 7), 9 (Trängkåren 8) och 8 (Styckgjuteriet 4). Plats 4 (kvarteret bakom Taffelberget) och plats 5 (Konradsberg mot Drottningholmsvägen) passar däremot sämre för ändamålet. Förvaltningen bedömer att det finns behov av cirka 220 nya förskoleplatser.

Skol- och förskoleverksamhet vid Campus Konradsberg skulle passa bra, men området bör levandegöras även på kvällar.

Ett vård- och omsorgsboende bör upprättas om cirka 70-80 vårdplatser. Det slutgiltiga programmet kan ange möjliga lägen. Dessutom bör specialbostäder för personer med funktionsnedsättningar planeras in i föreslagna bostäder.

Parker och grönområden

Förvaltningen ser positivt på att parkerna i området föreslås rustas upp. För att kunna bibehålla hög kvalitet, trygghet och attraktivitet i dessa krävs att stadsdelsnämnden får ökad tilldelning av medel för parkdrift.

Stockholm Vatten AB

Stockholm Vatten har granskat förslaget och konstaterar att befintliga vattensystem kommer att belastas ytterligare. Därför bör en inventering av ledningarnas skick planeras in. Dessutom måste nya hydrauliska beräkningar göras både vad gäller spill- och dagvattennätet. När det gäller dagvatten bör även en analys av befintligt bräddavloppsmagasin inom Råambshovsparken, samt berörd del av aktuellt recipientavsnitt inom Riddarfjärden, utföras.

Vattenförsörjning

Vattenanslutning kan beredas genom det befintliga vattennätet. Vid ny bebyggelse inom den norra delen av planområdet krävs dock utbyggnad av vattenledningsnätet.

Tryckstegring kan behövas för tappställen över nivån +30 meter, sådan kommer dock inte att bekostas av Stockholm Vatten.

Spillvattenledning

Anslutning kan ske till det befintliga spillvattennätet inom planområdet. Vid ny bebyggelse inom den norra delen av planområdet krävs dock utbyggnad av spillvattennätet.

Programförslaget kan medföra kapacitetsförstärkande åtgärder för bolagets pumpstation i den sydvästra delen av planområdet.

Dagvattenledning

Lokalt omhändertagande av dagvatten ska tillämpas inom planområdet. Vid behov kan anslutning ske till befintliga dagvattensserviser inom området.

Övriga remissinstanser

AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad

Fortum Värme meddelar att gas-, fjärrkyla- och fjärrvärmeledningar finns inom planområdet. I vilken omfattning dessa berörs får studeras i ett senare skede.

Fortum Distribution AB

Fortum Distribution har tagit del av programförslaget och gör bedömningen att elanläggningar i området kan behöva flyttas. En sådan åtgärd utförs efter beställning till Fortum Distribution AB och bekostas av byggherren.

Det krävs även plats för ett antal nya elnätstationer med tillhörande elnät. Exakt antal kan först bedömas när siffror på nya bostäder och verksamheter fastställts. Därför är det viktigt med ett fortsatt samarbete mellan Fortums elnätspanerare och stadsbyggnadskontoret.

TeliaSonera Skanova Access AB

Skanova har tagit del av programhandlingarna och konstaterar att befintliga teleanläggningar kan komma att beröras på platserna 3 (Hedvigsberg 7), 8 (Styckgjuteriet 49, 14 (korsningen Gjörwellsgatan/Fyrverkarbacken), 16 (Lysbomben 4 mot Rålambsvägen), 17 (Lysbomben 4 mot Västerbroplan) och 19 (Lysbomben 4 mot Riksarkivet). Företaget förutsätter att ombyggnad av tele på dessa platser bekostas av den som initierar åtgärden. I övrigt har Skanova inga synpunkter på programförslaget.

TeliaSonera Sverige Net Fastigheter AB

TeliaSonera är ägare till fastigheten Ormbäraren 9 i planområdet och berörs vid eventuell exploatering. I företagets anläggningar finns bland annat vibrations-känslig utrustning vilken påverkas exempelvis vid sprängningar.

Ny bebyggelse måste planeras med hänsyn till störningar som kan förekomma i samband med driften av deras anläggningar. TeliaSonera förespråkar därför ett möte med stadsbyggnadskontoret innan vidare planarbete utförs.

Hyresgästföreningen Kungsholmen

Hyresgästföreningen Kungsholmen ställer sig negativ till att bygga cirka 1000 nya bostäder i området. De anser att området inte passar med en stadsmässig karaktär utan bör bevaras i sitt nuvarande välplanerade skick. En annan synpunkt är att bebyggelse inte får ske på bekostnad av stadsdelens parker. Hyresgästföreningen delar däremot Stockholms stads uppfattning att trafiken bör omregleras i Marieberg. Särskilt tycker de att Västerbron bör breddas minst 50% och att rejäla investeringar krävs för bättre trafiklösningar.

Sakägare enligt fastighetsförteckning

Akademiska Hus Stockholm AB

Akademiska Hus har tagit del av programmet och tycker att förslaget i många hänseenden är bra. Bolaget, som förvaltar Campus Konradsberg, har dock särskilda behov för skolområdet och synpunkter på platser som föreslås i anslutning till detta:

- Skolområdet är i behov av grönytor anpassade för barn. Betydande ombyggnader måste göras och ytterligare en bollplan borde anläggas i anslutning till området.
- Det fordras bra möjligheter att lämna och hämta barnen. Därför är det viktigt att det ordnas tillfälliga uppställningsplatser för bilar utefter Rålambsvägen.
- Trafiksäkerhetsproblemen kring Konradsbergsgatan måste lösas.
- Inga synpunkter på plats 3 i programförslaget (Hedvigsberg 7) eftersom tomten redan är bebyggd.
- Positivt med plats 4 (bakom kvarteret Taffelberget) som med den nya infarten skulle bidra till ökad trafiksäkerhet på Konradsbergsgatan.
- Kritiska till plats 5 (Konradsberg mot Drottningholmsvägen) eftersom bebyggelse som alstrar ny trafik inte är lämplig i ett skolområde. Platsen för den tänkta bebyggelsen borde istället reserveras för en ny bollplan.
- Viktigt att byggrätten som finns i detaljplanen för plats 21 (Konradsbergs campusområde) även fortsatt får finnas kvar som en expansionsresurs.

AMF Pensionsförsäkring AB och AMF Fastigheter

AMF anser att programförslaget är väl genomarbetat och har följande åsikter:

- På plats 12 (Trängkåren 6 mot Gjörevellsgatan) bör Sweco-husets påbyggda del bevaras eftersom den har ett stort arkitektoniskt värde.
- Volymerna på föreslagen bebyggelse på plats 15 (Lysbomben 4 mot Fyrverkarbacken) är omotiverat höga. Det klassiska landmärket Sweco-huset riskerar att inte synas bakom den planerade bebyggelsen.
- Positivt med ett nytt offentligt rum på plats 13 (Trängkåren 6 mot Rålambsvägen). Det finns även behov av angöringsplats för taxi och en större cykelparkering i anslutning till Swecos entré. Bebyggelsen på plats 14 (korsningen Gjörevellsgatan/Fyrverkarbacken) får inte försämra kvaliteterna för den planerade utemiljön.
- Det är viktigt att utreda nivåskillnaderna från gatan till butiksplanet på plats 13 ytterligare för att underlätta framtida utbyggnadsplaner. Gatan måste även fungera väl med befintlig verksamhet och parkering.

Stockholms Livsmedelshandlareförening (SLHF) och Fastighets AB

Wivalliusgatan 25

SLHF äger via dotterbolaget Fastighets AB Wivalliusgatan 25 fastigheten Villa Adolfsberg som berörs i synnerhet av plats 7 i programförslaget. Föreningen hävdar att förslaget kommer ha en negativ påverkan på en värdefull kulturhistorisk miljö, på kontakten mellan gatustråk och parkmiljö och på deras möjlighet att använda fastigheten på det sätt den är avsedd att användas.

Svenska Bostäder AB

Svenska Bostäder AB har inget att anmärka på programförslaget, men förutsätter att tillgängligheten till deras fastigheter såväl under som efter byggtiden säkerställs och att störningarna minimeras.

Brf Fajansparken

Brf Fajansparken har flera uppmaningar på programförslaget:

- Behåll bredden på nuvarande ventilerande öppningar längs Gjörwellsgatan; exempelvis Adolfsbergsparken, Klastorpsparken/Svedbergsstigen och Wennerbergsgatan.
- Sänk den planerade höjden på huskropparna längs Gjörwellsgatan.
- Öppna inte Wennerbergsgatan för genomfartstrafik.
- Stryk huset på plats 7 (invid kvarteret Fajansfabriken) så att hela grönytan, den terrasserade trappan och den lilla parken behålls.
- Begränsa huset på plats 6 (Klastorp) så att hela grönområdet och vyn mot söder bibehålls.
- Begränsa även huset på plats 8 (Styckgjuteriet 4) så att hela grönytan vid Svedbergsstigen och Wennerbergsgatan bevaras.
- Utöver detta ger föreslagen bebyggelse på platserna 7, 8 och 9 betydande olägenheter för föreningen och medlemmarna.

Brf Lysbomben

Brf Lysbomben är kritiskt till programförslaget för Marieberg i dess nuvarande utformning. Föreningen motsätter sig planer på att bygga höghus vid Riksarkivets och Socialstyrelsens lokaler och att förlänga Fyrverkarbacken för biltrafik fram till Västerbron. De vill starkt betona vikten av en helhetssyn på området kring Fyrverkarbacken. Som förslaget ser ut idag går inte ekvationen bostäder, tillgång till uterum och parkeringsplatser ihop.

Brf Lysbomben har genomfört en enkätundersökning bland bostadsrättshavare och hyresgäster (exkl studentbostäder) i föreningen, med sex frågor som rör programmets förslag till utveckling närmast fastigheten. Brf'ens synpunkter baseras på en sammanställning av enkätsvaren.

Brf Pendeluret 4

Brf Pendeluret finner det presenterade förslaget, inklusive processen som lett fram till det, undermåligt och inte värt att föra vidare till ett politiskt beslut. Det måste föras med ett bättre socialt, ekonomiskt, och trafikmässigt underlag. Föreningen vill gärna medverka till att göra Marieberg till en än mer trivsamt och levande stadsdel, men med ett förnuftigt byggande och förhoppningsvis utan att förstöra Konradsbergsparken.

Föreningen tror att en av programmets nackdelar ligger i att det inte tagit med Lärarhögskolan och dess omgivning i förslaget. Ett mer visionärt och konstruktivt tänkande på den platsen skulle ha kunnat förbättra förslaget.

Brf Signalisten 3

Brf Signalisten 3 är kritiska till hur processen för programskedet gått till och att de inte erbjudits delaktighet tidigare. De anser att deras boendemiljö kommer att försämrats av förslaget. Nedan följer deras synpunkter:

- Nej till att Klastorpsskolan rivs och ersätts med bostäder.

- Negativt att bygga på plats 7 (invid kvarteret Fajansfabriken) då utsikten kommer att försämrast för ett flertal angränsande bostadshus.
- Dåligt att bygga på plats 8 (Styckgjuteriet 4) där parkyta kommer att försvinna och det kulturhistoriska värdet på befintliga hus riskerar att försämrast.
- Starkt kritiska till en skyskrapa på plats 9 (Trängkåren 8), som skulle försämrast ljus-, vind- och utsiktsförhållanden för närliggande hus. På samma plats blir Wennerbergsgatan en smitväg om den öppnas upp för trafik från Gjörwellsgatan. Parkeringsplatser kommer att försvinna.
- En byggnation på DN-skrapans lågdel innebär att utsikten kommer att förstöras för angränsande bostadshus.

Brf Signallyktan 1

Brf Signallyktan 1 uttrycker följande åsikter:

- Förslaget kan ha en negativ påverkan på vindförhållandet i området. Föreningen förutsätter att vindmätningar utförs av experter på aerodynamik.
- Nya höghus riskerar ge ytterligare skugga och mörker. Simuleringar på skuggeffekter borde ha lyfts fram i förslaget.
- Viktigt att inte reducera grönområden och fullvuxna träd.
- Behovet av parkeringsplatser är stort och antalet kommer inte att räcka till om befintliga parkeringsplatser tas bort.
- Områdets utseende, karaktär och tidsanda borde bevaras istället för att blandas med ny arkitektur.
- Föreningen vill inte ha någon typ av aktivitet på dess tomt.

Brf Signalpatrullen 13

Brf Signalpatrullen 13 ser generellt positivt på programförslaget och anser att det kommer ha en god inverkan på Marieberg. Föreningen har dock några synpunkter på programmet:

- Den solbeläggning som redovisas över fastigheten Signalpatrullen 13 är felaktig. Det planerade höghuset på plats 9 kommer att skugga en del av fastighetens balkonger och begränsa utsikten för flertalet boende. Det i sin tur kommer att ha en negativ inverkan på lägenhetsvärdet i fastigheten. Därför krävs en detaljerad utredning och redovisning i frågan.
- Avslå förslaget med höghus mellan fastigheten Signalpatrullen 13 och Gjörwellsgatan då det skapar negativa effekter mot omgivningen.
- Wennerbergsgatan bör inte bli en genomfartsled då det försämrar miljön för de boende. En eventuell öppning av Wennerbergsgatan mot Gjörwellsgatan kan göras försiktigt genom exempelvis farthinder.
- Parkeringsplatserna på Wennerbergsgatan bör bevaras för att klara behovet när nya flyttar in.
- Vad gäller byggprocessen så bör stadsbyggnadskontoret ställa hårda krav på entreprenörerna för att minska störningar i området. Eventuella åtgärder eller kompensationer till boende ska hanteras generöst. Gjörwellsgatan är lämpligast för byggtrafik.
- Klastorpsskolan bör bevaras och rustas upp istället för att rivas.

Brf Silvieberg

Brf Silvieberg anser inte att förslagen i programmet bidrar till ett Stockholm i världsklass. Kvaliteter såsom ljus och luft som finns i Marieberg måste beva-

ras. Föreningen har valt att fokusera sina synpunkter på de förslag som berör dem mest:

- Föreslagen sträckning mellan Fyrverkarbacken och Västerbron avråds med avseende på risken för köbildning och parkeringsbrist.
- Klokt av stadsbyggnadskontoret att avstå från att bestämma vad som ska hända med tomten Silvieberg 2, efter att nuvarande tomträttsavtal löper ut. Brf Silvieberg vill efter besked om fastighetens öde föra dialog med kontoret om olika alternativ för användning av tomten. Förslag som innebär parkeringsbrist eller försämrad utsikt för de boende är inte önskvärda.
- Bebyggelse vid Socialstyrelsen och Riksarkivet bör utformas varsamt och omfatta grönytor och parkeringsplatser. Hissen som står på Fyrverkarbacken 6 har bekostats och sköts av brf Silvieberg och är av stor betydelse inte minst för alla äldre och funktionshindrade som bor i området.

Brf Taffelberget

Brf Taffelberget är imponerad över det arbete Stockholms stad lagt ner för programförslaget för Marieberg. Föreningen ser positivt på att förslaget beaktar behovet av cykelbanor i området, att det främjar för de gående i Marieberg och att det syftar till att göra stadsdelen trivsamt och levande. Föreningen motsätter sig följande förslag:

- Uppförandet av två nya bostadshus på plats fyra mellan Brf Taffelberget och Konradsbergs huvudbyggnad. Förslaget visar varken respekt mot den historiska omgivningen eller de boende i Taffelbergets bostadshus.
- Planerna på en fyrfilig gata med mötande trafik vid Rålambsvägen.
- Förslaget att ta bort parkeringsplatsen mellan de nuvarande två enkelriktade gatorna i området.
- Förslaget att inrätta ett parktorg vid Rålambsvägen längs hela Brf Taffelbergets fastighet.
- Omläggningen av gatukorsningarna vid Gjörwellsgatan och Västerbroplan.

Brf Wivallius

Brf Wivallius avråder starkt från att förverkliga förslaget på plats 7 (invid kvarteret Fajansfabriken). De menar att ytterligare lägenheter i området är angeläget men inte till priset av försämrad trafik och miljö. Omdaning av Marieberg måste ske med varsam hand.

Stockholms Internationella Montessoriskola (STIMS)

STIMS tycker att programmet i många avseenden är bra. Skolans synpunkter gäller främst förslaget för plats fem (Konradsberg mot Drottningholmsvägen), som också är platsen för skolans verksamhet. STIMS är starkt kritiska till förslaget för platsen. Skolan tror inte det är möjligt att angöra husen på platsen på annat sätt än tvärs genom skolområdet. Ett stort antal barn använder dagligen vägen för att ta sig mellan skolans olika lokaler.

Skolan anser det också viktigt att Konradsbergsgatan inte blir en trafikerad genomfartsgata, med tanke på barnens säkerhet. De menar att det är viktigt med ett sammanhållet skolområde där barnen kan röra sig fritt. Planerad bebyggelse i slänten ner mot tunnelbanan borde istället bli en bollplan åt skolbarnen.

Sweco Sverige AB

Sweco, som är ensam hyresgäst i Sweco-huset, välkomnar planer på att bygga i Marieberg, men anger följande synpunkter på programförslaget:

- Problematiskt om Sweco-husets kulturhistoriska värden försämras med den föreslagna bebyggelsen.
- Planerade högre byggnader i närheten av Sweco-huset kan påverka fastigheten negativt med avseende på ljusinstrålning och vindturbulens.
- Möjligheten för företaget att angöra huset via Tidningskvartersgatan är av stor vikt. Gatan är idag enda inlastningsväg för gods till Sweco.
- Bra med en platsbildning vid Sweco-husets entré på Gjörwells-gatan, framför allt med avseende på tillgänglighet. Ett större antal cykelparkeringar kan med fördel anordnas på denna plats.
- Den föreslagna byggnaden på plats 14 (korsningen Gjörwells-gatan/Fyrverkarbacken) riskerar att lägga skugga över platsbildningen vid Sweco-husets entré, och således försämra dess attraktivitet.

Hemköp Matpressen

Matpressen, som är butik i området, ställer sig positiv till programmet. Butiken uppger dessa förutsättningar för att kunna driva sin verksamhet framgångsrikt:

Parkeringsplatser bör anordnas i direkt närhet till butiken.

Den planerade gallerian i området får inte uppfattas som ett köpcenter eftersom butiken då kan anses vara otillgänglig.

Störningar som uppstår under ombyggnationen av Rålambsvägen med omgivning måste minimeras och komprimeras i möjligaste mån.

Boende och privatpersoner

Enskilda yttranden

Det har kommit in en stor mängd synpunkter på programförslaget till stadsbyggnadskontoret - totalt ca 300 yttranden inklusive förtryckta tyck till-kort från boende och privatpersoner. Dessa yttranden har sammanfattats i kategorierna process, bebyggelsemiljö, park- och naturmiljö, bil- och kollektivtrafik, gång- och cykeltrafik, tillgänglighet och trygghet, verksamhet och service, boende och befolkning samt vision. Under respektive kategori finns procentsatser som anger hur stor andel som ställer sig positiva och negativa till de kategorirelaterade förslagen. Dessa procentsatser gäller de som avlagt en synpunkt inom kategorin. De mest frekvent återkommande synpunkterna finns också beskrivna.

Process

Positiva 11 %

Negativa 89 %

De flesta som yttrat sig om processen riktar kritik mot samrådsmötet. Återkommande synpunkter är att politikerna inte var närvarande, att mötesplatsen, som var belägen på en parkering, var undermålig och att valet av dag (söndag och Mors dag) var dålig.

Några påpekar att medborgarenkäten, ett av programmets underlag, besvarades till hälften av barn vilket de är kritiska till.

Bebyggelseförslag*Positiva 7 %**Negativa 93 %*

En stor majoritet inom kategorin vill inte se skyskrapor eller höga byggnader i Marieberg. Vanliga argument är att befintliga lägenheter kommer att skuggas och få skymd utsikt, att starka vindar kommer att uppstå mellan husen, att stadsdelens ursprungsideal om ljus och luft kommer att förvanskas och att stadsbilden kommer att förstöras. Många är kritiska till föreslagen bebyggelse på platserna 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9 och 12.

Park- och naturmiljö*Positiva 3 %**Negativa 97 %*

Den stora majoriteten inom kategorin är kritiska till programmets förslag att bygga på parkmark. Många vill särskilt att Konradsbergsparken bevaras i sitt nuvarande skick.

Bil- och kollektivtrafik*Positiva 5 %**Negativa 95 %*

De flesta som yttrat sig inom bil- och kollektivtrafik är negativa till att ansluta Fyrverkarbacken till Västerbron, att öppna Gjørwellsgatan för genomfartstrafik och att minska ytor för bilar i stadsdelen. Därtill anser många att ökad inflyttning kommer att göra det trångt på de redan idag överfyllda bussarna i området. Några är också skeptiska till förslaget att dra trafiken runt Råambshovsskolan.

Gång- och cykeltrafik*Positiva 38 %**Negativa 62 %*

Bland de ytterst få synpunkter som lämnats in angående gång- och cykeltrafik anser merparten att mer hänsyn bör tas till fotgängare och cyklisters situation i området. Övriga är positiva till förslagets intentioner.

Tillgänglighet och trygghet*Positiva 3 %**Negativa 97 %*

En stor majoritet inom kategorin menar att förslaget kommer att leda till brist på parkeringsplatser. Flera är kritiska till att ta bort p-platser. Några vill istället ha fler p-platser. Ur trygghetssynpunkt ser några negativt på de bullerstörningar som programförslaget kan komma att föra med sig såväl under byggtiden som efter.

Verksamhet och service*Positiva 11 %**Negativa 89 %*

De överlägset flesta som yttrat sig i kategorin är emot en rivning av Klastorpskolan. Flera anser också att Oasen borde få finnas kvar. Övriga påpekar att det borde finnas fler dagis, äldreboenden och nöjen i området.

Boende och befolkning*Positiva 25 %*

Negativa 75 %

Några få har lämnat in en åsikt i frågan. Kritikerna menar att förslaget saknar en demografisk analys.

Vision

Positiva 42 %

Negativa 58 %

I denna ganska jämna kategori är förespråkarna positiva till förslagets ambitioner och faktumet att någonting händer i Marieberg. Kritikerna menar bland annat att området inte passar med en stadsmässig karaktär, att flera av fördelarna med stadsdelen kommer att gå förlorade och att miljön kommer att försämrast för de boende.

Namnlistor

Utöver enskilda yttranden har flera protestlistor med namnunderskrifter kommit in:

En insänd *protestlista* med överskriften "Bevara Klastorpsskolan!" har inlämnats med 228 namnunderskrifter. Undertecknarna ser en rivning/nedläggning av Klastorpsskolan som orimlig och som en stor förlust för närliggande stadsdelar.

Kontaktgruppen vid Taffelberget har genom *Eva Bager och Karin Bagge* inkommit med dokumentet "Vi säger nej till nya stora byggnader i hjärtat av Konradsbergsparken!" med argument samt 219 namnunderskrifter.

Aktionsgruppen Rädda Konradsbergsparken har lämnat in en protestlista med rubriken "Bygg inte i Konradsbergsparken!" innehållande 140 namnunderskrifter.

En *protestlista* som lämnats in med överskriften "Nej till förtätning av Marieberg!" innehåller 127 namnunderskrifter.

En *namnlista*, som fanns tillgänglig under programsamrådet den 27 maj 2012, har undertecknats av 126 kritiker till programförslaget.

Kerstin Hedberg har lett en namninsamling från boende i Holmia för att protestera mot programförslaget. Motivet är oro för den höga exploateringsgraden samt planerna på att stycka sönder parkmark. Protestlistan har 125 namnunderskrifter.

Brf Silvieberg har lämnat in en protestlista med rubriken "Nej till förtätning av Marieberg!" som innehåller 106 namnunderskrifter.

Brf Lysbomben har lämnat in en protestlista med överskriften "Nej till förtätning av Marieberg" innehållande 70 namnunderskrifter.

Kerstin Sahlström har inkommit med synpunkter på programförslaget samt en protestlista med namnet "Rädda Konradsbergsparken!" som innehåller 45 namnunderskrifter.

En *protestlista* har lämnats in med 39 undertecknare som är starkt kritiska till programförslaget för Marieberg.

Två *protestlistor* med överskriften "Rädda simbassängen i Marieberg!" har lämnats in med sammanlagt 38 namnunderskrifter. Undertecknarna protesterar mot rivningen av bassängen.

En *protestlista* med titeln "Rädda gröenstråket och parkytorna vid Adolfsberg och Klastorpet!" har inkommit med 26 namnunderskrifter. Undertecknarna kräver att huskroppen på plats 7 (invid kvarteret Fajansfabriken) utgår och att huskropparna på platserna 8 (Styckgjuteriet 4) och 6 (Klastorp) begränsas.

Ann Laurentz har skrivit ett yttrande med rubriken "Bygg fler bostäder i Yngve Larssons Marieberg", påskrivet av 12 boende i området. Yttrandet riktar kritik mot planerna att bygga stadsmässigt och föreslår istället bebyggelse på institutionsmark i området.

Berörda från det tidigare "*kollektivhuset på Marieberg*" (Wennerbergsgatan 6A och B) har lämnat in en protestlista med sex namnunderskrifter. De menar att förslaget är hänsynslöst mot de boende i kollektivhuset, att de kulturhistoriska värdena av kollektivhuset måste försvaras och att Klastorpsparken borde rustas upp på det sätt som föreslås i landskapsutredningen.

Kontaktpersonen *Gunilla Lindahl* har lämnat in ett yttrande med fem namnunderskrifter. I yttrandet står bland annat: "Det återstår mycket att beakta och överväga för att förbättra stadsdelen Marieberg, som kräver omsorg, arkitektonisk gestaltning och inte stora implantat."

Även kontaktpersonen *Dan Bydén* har lämnat in ett yttrande med fem namnunderskrifter. I yttrandet framgår bland annat: "Behåll Mariebergs unika karaktär med väl anpassad bebyggelse till topografi och natur. Vårda dess fördelar och uppskatta att stadsdelen inte ser ut som andra stadsdelar. Detta gör mer för intryck och image av Stockholm som en stad för människor än ett antal illa anpassade höga hus på denna plats."

Tre undertecknare av ett *protestbrev* anser att alla boende vid Wennerbergsgatan samt vid de berörda husen på Rålambsvägen bör kompenseras av kommunen genom att anvisas en annan bostad likvärdig den de idag bor i eller genom att få ekonomisk kompensation.

Övriga

Facebookgruppen "Marieberg – inget Manhattan"

Gruppen är missnöjd över hur programsamrådet har skötts och överklagar bland annat val av plats, tidpunkt och tillgång på information. Vad gäller programförslaget är gruppen helt emot byggnation av höga hus. De vill bevara den miljö som finns i Marieberg med huvudsakligen fem till åtta våningar höga hus. Gruppen anser också att man inte ska bygga på parkerna i området då dessa är av stort värde för de boende i stadsdelen. När det gäller promenadvägen mellan Smedsudden och Mariebergsbron motsätter sig gruppen en gemensam gång- och cykelväg med avseende på kollisionsrisken. Sammantaget anser de att det mesta skulle bli sämre om programförslaget skulle genomföras och konstaterar att det gäller att gå fram med stor varsamhet i ett väl etablerat område.

Föräldraföreningen STIMS Vänner

STIMS Vänner håller med om att det finns ett stort behov av utveckling av Marieberg. Föreningen har följande att erinra om programförslaget:

- En fullvärdig barnkonsekvensutredning med tillhörande diskussion och nödvändiga hänsynstaganden behövs vid framtagandet av ny detaljplan för området.
- Allvarligt att planerna för platserna 3 (Hedvigsberg 7), 4 (bakom kvarteret Taffelberget) och 5 (Konradsberg mot Drottningholmsvägen) inskränker grönområdena i Konradsbergsparken/Rålambshov.
- Olyckligt att riva Klastorpsskolan på plats 6 (Klastorp) och att bygga ett höghus på plats 9 (Trängkåren 8). Förslagen på de här platserna bör omarbetas.

Kungsholmens Kultur- och Hembygdsförening

Kungsholmens Kultur- och Hembygdsförening anser att det föreslagna programmet inte tar hänsyn till miljön för de boende. De menar att föreslagen bebyggelse gör intrång på fria ytor, påverkar utsikten för dem som redan bor i området och förtätar trafiken. Särskilt motsätter sig föreningen bebyggelse i Konradsbergsparken, där ett idag fungerande dagis ligger.

Samfundet S:t Erik

Samfundets synpunkter redovisas nedan:

- Programmet innebär en förbättrad integration inom området, framför allt mellan Marieberg och Rålambshovsparken och mellan Rålambsvägen och Gjörwellsgatan.
- De kulturhistoriska värdena i området är dåligt redovisade.
- Stockholms Byggmästareförenings kontorshus och Klastorpsskolan bör inte rivas, då de innehar ett stort bevarandevärde.
- Socialstyrelsens stora kontorskomplex bör varken byggas till eller omges med nya byggnader, vilket vore respektlöst.
- Konradsbergsparken borde vara skyddad och inte bebyggas med bostadshus.
- Stora huskroppar är inte ett positivt tillskott till stadsbilden och tillkommande bebyggelse bör inte byggas högre än DN-huset.

YIMBY (Yes In My BackYard)

YIMBY har skickat in ett eget förslag till utveckling av Marieberg, men anser att programförslaget innehåller en hel del positiva lösningar men också ett antal brister. Nätverket gillar idén med att förtäta och bygga höga hus, men i övrigt föreslår de fler externa och interna urbana kopplingar, mer täthet, kvartersbebyggelse och rumsintegration och lättillgängligare parker. En genomgående synpunkt är att programförslaget är för uppbrutet och stadsfrånvänt, istället vill YIMBY se sluten kvartersbebyggelse och stadsmässighet.

Nina Åman

Planchef

Anna Rex

Planhandläggare